

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Bakalářská práce

Cestovní ruch v ČR

Viktoriya Shershnyova

© 2020 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Viktoriya Shershnyova

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Cestovní ruch v ČR

Název anglicky

Tourism in the Czech Republic

Cíle práce

Zhodnotit cestovní ruch v ČR na národní a regionální úrovni. Zjistit příjmy a výdaje státu na cestovní ruch. Státní programy podpory vývoje cestovního ruchu v České republice. Vývoj cestovního ruchu v České republice od roku 1989 do současnosti – statistická analýza.

Metodika

Bakalářská práce se zabývá analýzou cestovního ruchu v České republice a vlivu příjmu a výdajů na cestovní ruch na hospodářství státu. Hlavními metodami použitými v práci jsou literární rešerše – pro zpracování teoretických východisek. Dále je použita metoda časových řad – jsou analyzovány statistické údaje za posledních dvacet let. Statistické údaje jsou přebírány z Českého statistického úřadu. Vztah příjmu z cestovního ruchu a HDP státu je analyzován pomocí korelační analýzy. V důsledku provedení analýzy bude zjištěno, zda příjmy z cestovního ruchu mají vliv na hospodářství státu, popřípadě jak velký je tento vliv.

Doporučený rozsah práce

cca 40 stran

Klíčová slova

Cestovní ruch, příjmy, výdaje, analýza

Doporučené zdroje informací

BERÁNEK, Jaromír. *Ekonomika cestovního ruchu*. Praha: Mag Consulting, 2013. ISBN 978-80-86724-46-1.

KOTÍKOVÁ, Halina a Eva SCHWARTZHOFFOVÁ. *Cestovní ruch*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 978-80-244-5189-3.

KOTÍKOVÁ, Halina. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada, 2013. ISBN 9788024746036.

LOCHMANNOVÁ, Alena. *Cestovní ruch*. Prostějov: Computer Media, 2015. ISBN 978-80-7402-216-6.

PALATKOVÁ, Monika. *Mezinárodní cestovní ruch: analýza pozice turismu ve světové ekonomice, význam turismu v mezinárodních ekonomických vztazích, evropská integrace a mezinárodní turismus*. Praha: Grada, 2011. ISBN 9788024737508.

RYGLOVÁ, Kateřina, Michal BURIAN a Ida VAJČNEROVÁ. *Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Praha: Grada, 2011. ISBN 9788024740393.

ŠIMKOVÁ, Eva. *Aktuální témata rozvoje venkovského cestovního ruchu v ČR*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. Recenzované monografie. ISBN 9788074356247.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – PEF

Vedoucí práce

RNDr. Jan Grosz

Garantující pracoviště

Katedra statistiky

Elektronicky schváleno dne 11. 11. 2019

prof. Ing. Libuše Svatošová, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2019

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 21. 02. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Cestovní ruch v ČR“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 18.03.2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala RNDr. Janu Groszovi za vedení práce, cenné odborné rady a připomínky.

Cestovní ruch

Souhrn

Téma bakalářské práce „Cestovní ruch v České republice“, bylo vybráno s ohledem na jeho aktuálnost, neboť Česká republika je významným střediskem cestovního ruchu.

Hlavním cílem této bakalářské práce je představení cestovního ruchu v České republice se zaměřením na ekonomické dopady cestovního ruchu na Českou republiku.

Tato bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V první části bude popsán cestovní ruch na národní a regionální úrovni a jeho vliv na hospodářství, příjmy a výdaje z cestovního ruchu, státní programy podpory vývoje cestovního ruchu v České republice. Praktická část bude zahrnovat výzkum vývoj cestovního ruchu v České republice od roku 1993 až do současnosti, prostřednictvím výzkumu vývoje vládních příjmů a vládních výdajů z cestovního ruchu, jakož i vliv příjmů z cestovního ruchu na celkový HDP v České republice.

Klíčová slova: analýza, cestovní ruch, Česká republika, ekonomika, HDP, podpora, příjmy, region, turismus, výdaje.

Tourism in Czech Republic

Summary

The topic of this thesis is “Tourism in the Czech Republic”, it was chosen with regard to its topicality, because the Czech Republic is an important center of tourism.

The main aim of this thesis is to introduce tourism in the Czech Republic with a focus on the economic impact of tourism on the Czech Republic.

This bachelor thesis is divided into theoretical and practical part. The first part will describe tourism at national and regional level and its impact on economy, revenues and expenditures from tourism, state programs supporting tourism development in the Czech Republic. The practical part will include research on the development of tourism in the Czech Republic from 1993 to the present, through research into the development of government revenue and government expenditure from tourism, as well as the impact of tourism revenue on the total GDP in the Czech Republic.

Keywords: analysis, Czech Republic, economy, expenditures, GDP, income, region, support, tourism.

Obsah

1 Úvod.....	10
2 Cíl práce a metodika.....	11
2.1 Cíl práce.....	11
2.2 Metodika.....	11
3 Teoretická východiska.....	12
3.1 Cestovní ruch a jeho vliv na hospodářství.....	12
3.2 Cestovní ruch na národní a regionální úrovni.....	16
3.3 Příjmy a výdaje z cestovního ruchu.....	20
3.4 Státní programy podpory vývoje cestovního ruchu v České republice.....	23
4 Vývoj cestovního ruchu v České republice od roku 1993 do současnosti (2017) – statistická analýza.....	29
4.1 Vývoj příjmů státu na cestovní ruch – analýza časových řad.....	31
4.2 Vývoj výdajů státu na cestovní ruch – analýza časových řad.....	35
4.3 Vliv příjmu z cestovního ruchu na celkový HDP v České republice.....	39
5 Výsledky provedené analýzy.....	45
6 Závěr.....	47
7 Seznam použitých zdrojů.....	49

Seznam obrázků, tabulek a grafů

Seznam obrázků

Obrázek 1 Základní členění cestovního ruchu.....	17
Obrázek 2 Vnitřní spotřeba a saldo cestovního ruchu v České republice v letech 2003–2017.....	38
Obrázek 3 Ekonomický význam cestovního ruchu.....	43

Seznam tabulek

Tabulka 1 Rozdělení přímých výdajů v cestovním ruchu.....	22
Tabulka 2 Finanční a nefinanční nástroje podpory cestovního ruchu.....	27
Tabulka 3 Vývoj příjmů státu z cestovního ruchu.....	32
Tabulka 4 Vývoj výdajů státu na cestovní ruch.....	35
Tabulka 5 Podíl cestovního ruchu na HDP České republiky.....	41

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj příjmů (v mld. Kč).....	33
Graf 2 Vývoj výdajů státu na cestovní ruch.....	36
Graf 3 Příjmy z cestovního ruchu dle platební bilance ČNB v mld. Kč.....	37
Graf 4 Podíl cestovního ruchu na HDP (v mld. Kč).....	42

1 Úvod

Téma bakalářské práce „Cestovní ruch v České republice“, bylo vybráno s ohledem na jeho aktuálnost, neboť Česká republika je významným střediskem cestovního ruchu. Stejně tak cestovní ruch působí na celou řadu oblastí, kdy tou nejvýznamnější je ekonomika státu. V případě České republiky hovoříme o velice aktuálním tématu, neboť cestovní ruch má pozitivní, ale stejně tak i negativní dopady na Českou republiku. Z tohoto důvodu i tato bakalářská práce bude představovat celou řadu oblastí, které jsou právě tímto odvětvím ovlivněno. Aktuální stav této problematiky představuje jednat ekonomická oblast, která je úzce spojována s cestovním ruchem, což dokládá množství osob, které působí v tomto odvětví a je tedy zřejmé, že cestovní ruch je významným producentem pracovních pozic. Stejně tak cestovní ruch působí i v negativním smyslu, kdy dochází v některých oblastech k přetížení v důsledku velkého přílivu turistů. Budeme sledovat cestovní ruch ze dvou zcela odlišných pohledů, kterými jsou národní a regionální úroveň. Na druhou stranu se podíváme na příjmy a výdaje, které z cestovního ruchu pro Českou republiku plynou. Nesmíme také zapomínat na státní programy, které podporují cestovní ruch v České republice. Z tohoto důvodu tato práce pracuje s celou řadou časových řad, které jsou analyzovány a dávají nám tolik důležité informace z oblasti cestovního ruchu. Cestovní ruch je sice pro Českou republiku velice důležitou oblastí, ovšem už i zde se velmi často začíná objevovat otázka, jaké jsou skutečné dopady cestovního ruchu na Českou republiku a zda by nebylo možné cestovní ruch více rozložit na větší část republiky, aby se velká část turistů nesoustředila výhradně na hlavní město, ale naopak, aby se cestovní ruch rozvíjel i v jiných oblastech, kde může být novým finančním příjmem pro regiony.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem této bakalářské práce je představení cestovního ruchu v České republice se zaměřením na ekonomické dopady cestovního ruchu na Českou republiku. Jako dílčí cíle této bakalářské práce bylo stanoveno zhodnocení cestovního ruchu v České republice z pohledu národní a regionální úrovně. Dále zjištění příjmů a výdajů, které stát vydává na cestovní ruch. V rámci této bakalářské práce budou také sestaveny analýzy včetně statistik, které se věnují rozvoji cestovního ruchu v různých regionech České republiky. V neposlední řadě je smyslem této práce představit cestovní ruch, jako jeden z nejdůležitějších a nejvýznamnějších oborů národního hospodářství a jeho dopady na jednotlivé regiony.

2.2 Metodika

Tato bakalářská práce se zabývá analýzou cestovního ruchu v České republice, a jaký vliv mají příjmy a výdaje na cestovní ruch na hospodářství státu. Hlavními metodami, které jsou v rámci této práce využity, jsou literární rešerše, která poslouží pro zpracování teoretických východisek. Další použitou metodou jsou časové řady – v rámci těchto časových řad, jsou analyzovány statistické údaje, které sledují období posledních dvaceti let. Statistické údaje jsou využity z Českého statistického úřadu, kde bylo možné získat data za celé sledované období. Vztah příjmu z cestovního ruchu a HDP státu je analyzován pomocí korelační analýzy. Výsledkem provedení analýzy bude zjištění, které nám objasní celkový dopad cestovního ruchu na Českou republiku, neboť zjistíme, zda příjmy z cestovního ruchu mají vliv na hospodářství státu, popřípadě zjistíme, jak velký tento ekonomický vliv je. Důležitou součástí této bakalářské práce je analýza dat, která byla získána zejména z údajů Českého statistického úřadu, neboť dochází k vyhodnocování časových řad za zkoumané období.

3 Teoretická východiska

3.1 Cestovní ruch a jeho vliv na hospodářství

V současné době tvoří cestovní ruch velmi významné odvětví hospodářství a ekonomiky zemí. Souvisí s příjmy a volným časem lidí a lze ho považovat za odraz životní úrovně obyvatelstva dané země. Jde o jistou formu uspokojování lidských potřeb.¹

Cestovní ruch lze definovat jako komplexní společenský jev, který zahrnuje aktivity jeho účastníků, budování a provozování zařízení se službami, využívání, rozvoj a ochranu zdrojů cestovního ruchu, souhrn politických a veřejnosprávních aktivit (politika, propagace, regulace, mezinárodní spolupráce atd.) a reakce místní komunity a ekosystémů na dané aktivity. Cestovní ruch má mnoho aspektů a interakcí s ostatními aktivitami. Najít jednoduchou ale zároveň univerzální definici cestovního ruchu je proto obtížné. Obecně si lidé pod pojmem cestovní ruch představí vše, co souvisí s cestovními zážitky, tj. přeprava, ubytování, stravování, nakupování, zábava, služby pro turisty apod.²

V minulosti lidé cestovali nejčastěji kvůli obchodům nebo vojenským povinnostem. Za nejstarší cestovatele jsou považováni Řekové, Egypťané a Římané z období 480–425 před naším letopočtem. Z tohoto období existují první doložené popisy z cest kolem Středoziemního moře. Cestování se postupně formovalo. Do roku 1850 převládala pěší a nemotorová silniční a lodní doprava. Cestovala hlavně šlechta, církve a obchodníci za poznáním, obchodem či objevy. Později si mohli dovolit cesty i nejbohatší zaměstnanci. Objevuje se první horská turistika a cestování za lázněmi. Využívána byla doprava pěší, nemotorová silniční a parní železniční a lodní. Až mezi lety 1914–1945 začínají bohatší lidé cestovat krom obchodu a poznávání i rekreačně k moři či na venkov. Objevují se první silniční motorová vozidla a vrtulová letadla. Kolem roku 1945 se objevují dálnice, lepší letadla i motorová vozidla. Vše se stává dostupnější. Začíná se cestovat i za dobrodružstvím nebo kvůli péči o zdraví. Po roce

¹ KOTÍKOVÁ, H., SCHWARTZHOFFOVÁ, E. *Cestovní ruch*. 2017, s. 23.

² GOELDNER, Ch., RITCHIE, B. *Cestovní ruch: principy, příklady, trendy*. 2014, s. 128.

1989 se výrazně zlepšili podmínky pro rozvoj cestovního ruchu v České republice. Ve většině turistických destinací byla zrušena vízová povinnost, začíná se tvořit konkurence mezi cestovními kancelářemi, mohutně se rozvíjí doprava, roste fond volného času a zlepšuje se ekonomická situace obyvatel. Zároveň nastupují nové informační technologie, které vedou ke změnám v chování zákazníků. K tomuto postupnému rozvoji a změnám v cestovním ruchu přispělo mnoho faktorů. Jedním z nejzásadnějších je potřeba lidí poznávat, obnovovat a navazovat styk s lidmi. Ale také potřeba obnovovat a reprodukovat pracovní sílu, růst počtu obyvatel, změny v osídlení (migrace z venkova do měst), růst vzdělanosti, zlepšování zdravotního stavu apod. Dnes je cestovní ruch především volnočasovou aktivitou a pořád se vyvíjí. Celosvětově patří mezi nejvýznamnější hospodářská odvětví. Přínosy cestovního ruchu se objevují v makroekonomických vztazích, v ekonomice odvětví spojených s cestovním ruchem (doprava, stavebnictví, fotografování, překladatelské služby atd.) i ve vytváření nových pracovních míst.³

Nejčastěji je zmiňován ekonomický vliv cestovního ruchu na hospodářství. Dopady v ekonomické oblasti jsou totiž velmi zřetelné a dají se vyhodnotit ukazateli. Projevují se v podílu na hrubém domácím produktu, růstu příjmů do rozpočtů (státního i místních), růstu devizových příjmů, vzniku pracovních míst, rozvoji infrastruktury či podnikatelských aktivit. Ekonomické dopady cestovního ruchu lze rozdělit na přímé, nepřímé a vyvolané. Mezi přímé ekonomické dopady patří příjmy přímo spojené s cestovním ruchem, tj. jsou realizovány v odvětvích, kde dochází k přímému kontaktu poskytovatele služeb turismu a zákazníků. Nepřímé následky cestovního ruchu se projevují v činnostech jiných ekonomických subjektů, například místních farmářů nebo rybářů, kteří dodávají potraviny do hotelů. Vyvolané ekonomické dopady ovlivňují rozvoj tím, že obyvatelé žijící v navštěvovaných oblastech mají vyšší příjmy z cestovního ruchu. Díky tomu mají zároveň i vyšší spotřebu, což jde ruku v ruce s většími odvody

na daních. Doposud byly zmíněny ekonomické přínosy cestovního ruchu, ale existují také negativní ekonomické dopady zejména pro místní obyvatelstvo, kteří se na cestovním ruchu nepodílí, neúčastní se ho. A to především zvýšením místních cen,

³ RYGOVÁ, K., BURIAN, M. VAJČNEROVÁ, I. *Cestovní ruch: podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. 2011, s. 35.

tlakem na dovoz určitých druhů zboží a surovin, sezónností nebo zranitelností ekosystémů.⁴

Kromě ekonomických přínosů plní cestovní ruch několik sociálních a kulturních funkcí. Mezi jednu z nich patří zdravotně-preventivní funkce, která má za následek obnovu organismu, upevnování tělesného zdraví a duševní rovnováhu. A to díky změně každodenních stereotypů a pobytem člověka v přírodním prostředí. Na pokles nemocnosti a zlepšení zdravotního stavu existují různé preventivní, relaxační a rekondiční pobyty a sportovní či zdravotní aktivity. Zdravotně-preventivní funkce zasahuje i do ekonomické oblasti cestovního ruchu, neboť šetří náklady na zvýšenou léčebnou péči. Mezi další neekonomické vlivy cestovního ruchu patří poznávání kultury, historie, tradic, umění, přírody a společnosti. Díky tomu se kultivují duševní hodnoty člověka, obohacuje se jeho život, jsou utvářeny kulturní zájmy a dědictví. Cestovní ruch také přispívá k porozumění mezi národy a ke světovému míru. V souvislosti s růstem počtu obyvatel žijících ve městech dochází k přetváření krajiny, migraci pracovní síly stěhující se za prací, budování bytových fondů a pronikání městských prvků do oblastí. Buduje se struktura cestovního ruchu (hotely, restaurace), infrastruktura (kongresová centra) i všeobecná infrastruktura (banky, obchody, pošta, nemocnice).⁵

Kromě výše uvedených kulturně společenských přínosů cestovního ruchu lze jmenovat mnoho dalších negativních faktorů, které tato oblast skrývá a ovlivňuje jimi hospodářství země. Patří zde například:

- akulturace – domácí populace přijímá zvyky návštěvníků, jejich styl života, zájem o vzdělání, ale postupně jsou vytěsňovány vlastní kultury;
- komerční předvádění tradic a obyčejů, což může mít za následek ztrátu autenticity;
- sbližování s globální kulturou;
- posilování nebo oslabování kulturní identity;
- poškozování kulturních hodnot (vandalismus);
- napodobování návštěvníků domácí populací a jejich účastnění se na službách cestovního ruchu;

⁴ KOTÍKOVÁ, H., SCHWARTZHOFFOVÁ, E. *Cestovní ruch*. 2017, s. 17.

⁵ LINDEROVÁ, I. *Cestovní ruch: teoretická a právní východiska*. 2015, s. 147.

- rozdělení společnosti na chudé a bohaté;
- sociálně patologické jevy (kriminálnost, sex, prostituce, drogy, nemoci).⁶

V současnosti se stále více mluví o ekologickém vlivu cestovního ruchu na hospodářství. Problematika vztahu cestovního ruchu a životního prostředí se začíná objevovat

v 90. letech 20. století. Zatímco ekonomické přínosy stále rostou, environmentální oblast je na tom snad ještě hůř než sociálně kulturní prostředí. Cestovní ruch životní prostředí značně narušuje, řeč je například o turistickém znečištění, emisích z dopravy, spotřebovávání zdrojů, působení na ekosystémy (hlučnost, znečišťování vody a půdy, spotřeba vody a energie, nevědomý přenos živočichů a rostlin), poškozování přírodního prostředí vandaly nebo nezodpovědným chováním (požáry), infrastruktura měnící ráz krajiny a erozích (narušování povrchu přírodnin) způsobených například tvorbou cest, sešlapy půdy či poškozováním vegetace. Za pozitivní dopady cestovního ruchu v oblasti životního prostředí patří například ekonomická podpora na ochranu přírody, přírodních zdrojů a kulturního dědictví. Dále prosazování norem, legislativy a kodexů směřujících k odpovědnému jednání a ochraně zdrojů, a zároveň vytváření a prohlubování pochopení, úcty a vztahu k přírodě a kultuře. Cestování je tak vedeno k odpovědnému přístupu, respektování přírodního prostředí a optimálnímu vyžití krajiny.⁷

I přes zmíněná negativa platí, že cestovní ruch je významný ekonomický činitel. Ale pro komplexní hodnocení turismu je třeba, kromě pozitivních ekonomických efektů, vzít v potaz také negativní dopady na životní, fyzické a sociokulturní prostředí. Vymezit tak celkový vliv cestovního ruchu na hospodářství není vůbec jednoduché.⁸

3.2 Cestovní ruch na národní a regionální úrovni

Cestovní ruch lze třídit do několika forem, typů či druhů. Mnohá členění lze kombinovat a vytvářet menší nebo větší segmenty. Základní formy cestovního ruchu odpovídají potřebám účastníků. Jedná se o cestovní ruch rekreační, kulturně poznávací,

⁶ KOTÍKOVÁ, H., SCHWARTZHOFFOVÁ, E. *Cestovní ruch*. 2017, s. 29.

⁷ Tamtéž, s. 113.

⁸ PALATKOVÁ, M., ZICHOVÁ, J. *Ekonomika turismu: turismus České republiky*. 2014, s. 59.

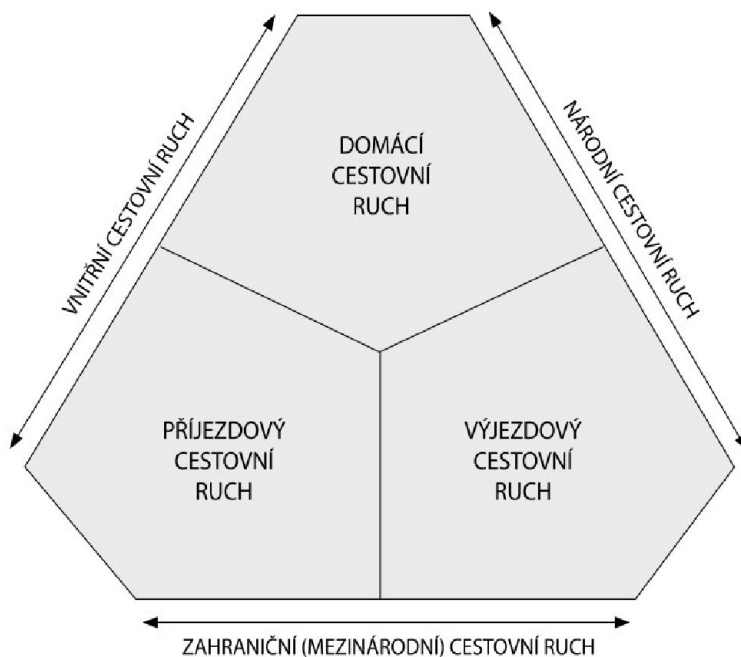
sportovně turistický, léčebný a lázeňský. Ke specifickým formám cestovního ruchu patří zaměření na cestovatelské segmenty, tj. na mládež, seniory, rodiny, handicapované anebo cestovní ruch městský, venkovský, agroturistický, náboženský, gastronomický, chatařský apod. Druhy cestovního ruchu můžeme rozlišovat například podle vztahu k platební bilanci na domácí, zahraniční nebo tranzitní (průjezd přes území). Zahraniční cestovní ruch lze dále dělit na aktivní, resp. příjezdový (příjezdy cizinců do destinace), a na pasivní, resp. výjezdový (výjezdy domácích turistů do zahraničí). Podle místa, ve kterém převažuje realizace služeb cestovního ruchu je možné cestovní ruch členit na vnitřní (domácí), národní a mezinárodní. Domácí cestovní ruch zahrnuje cesty obyvatel po vlastní zemi a příjezdový cestovní ruch. Přičteme-li k domácímu cestovnímu ruchu ještě výjezdy domácích turistů do zahraničí, dostaneme národní cestovní ruch. Mezinárodní cestovní ruch zahrnuje veškerý cestovní ruch, při kterém dochází k překročení hranice státu. Kromě výše uvedených dělení lze rozlišovat například cestovní ruch krátkodobý či dlouhodobý, organizovaný či neorganizovaný, individuální či kolektivní, volný či vázaný, sezonní či mimo sezonní, ruch podle zvolené dopravy, způsobu ubytování apod.⁹

V předcházejícím odstavci bylo jmenováno několik druhů členění cestovního ruchu. Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO) určila jako rozhodující geografické hledisko, podle kterého je cestovní ruch členěn na domácí a zahraniční. Přičemž zahraniční cestovní ruch se dále dělí na příjezdový a výjezdový. Domácí cestovní ruch ve spojení s výjezdovým tvoří národní cestovní ruch.¹⁰ Toto základní členění je graficky znázorněno obrázkem č. 1.

⁹ RYGOVÁ, K., BURIAN, M., VAJČNEROVÁ, I. *Cestovní ruch: podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. 2011, s. 205.

¹⁰ KOTÍKOVÁ, H. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. 2013. s. 22.

Obrázek 1 Základní členění cestovního ruchu

Zdroj: Kotíková, 2013

V terminologii cestovního ruchu hraje velkou roli pojem **region**. Region je území, které je vymezené na základně společných znaků. V rámci definovaného regionu je snazší jeho propagace, udržování rozvoje, sledování pohybu účastníků cestovního ruchu atd. Regiony lze rozdělit na čtyři typy, a to na regiony: ¹¹

- přírodně-klimatické (např. úmoří Tichého oceánu);
- geografické (např. střední Evropa, severní Afrika);
- administrativní – kraje a obce (např. Olomoucký kraj);
- turistické (např. Český ráj).

Pro potřeby statistiky, hodnocení úrovně regionů a stanovení způsobu a výše podpory z prostředků evropských fondů byl v Evropské unii zaveden systém NUTS, podle kterého jsou územní celky rozdělovány do šesti kategorií: NUTS 0 – stát, NUTS 1 – území, NUTS 2 – sdružené kraje či oblasti, NUTS 3 – kraj, NUTS 4 – okres, NUTS 5 – obec.

Obec

¹¹ BERÁNEK, J. a kol. *Ekonomika cestovního ruchu*. 2013, s. 116.

je základní územní jednotka. Česká republika má 77 okresů, 14 krajů, 8 sdružených oblastí a 6 254 obcí. Systém NUTS je prakticky užší členění administrativních regionů. Krom uvedeného členění existují také sdružení regionů, jako jsou mikroregiony, turistické regiony a euroregiony. Mikroregion je sdružení několika obcí za účelem dosažení společného cíle. Pro potřeby propagace a regionální koordinace nabídky pro účastníky cestovního ruchu jsou území rozdělena do turistických regionů. Tato území mají stejné nebo podobné prvky, ale zároveň se odlišují od ostatních regionů. Příkladem turistického regionu v ČR je například Jižní Morava, která je tvořena okresy Uherské Hradiště a Zlín, tj. Jihomoravský kraj a část Zlínského kraje. Euroregion je využíván pro spolupráci hraničních regionů dvou nebo více zemí.¹²

Regionálně lze rozčlenit i mezinárodní cestovní ruch. Světová organizace cestovního ruchu rozděluje mezinárodní turismus na 5 regionů: Evropu, Ameriku, Asijsko-pacifický region, Afriku a Střední východ. Regionální rozložení cestovního ruchu je ovlivněno řadou faktorů nabídky a poptávky a faktory ekonomickými, sociokulturními, bezpečnostními, zdravotními, politickými atd. Nejvýznamnějším regionem světového turismu je Evropa. Mezinárodní příjezdy v Evropě přesahují přes 50 %, což je nejvíce ze všech mezinárodních regionů. Podíl na trhu vyjádřený v příjmech tvoří 42,6 %. Ale zároveň má Evropa nejnižší dynamiku růstu ve srovnání s ostatními regiony. Podíl Evropy je největší také proto, že zahrnuje velké množství menších států s kratšími vzdálenostmi mezi nimi, na rozdíl třeba od Ameriky či Asijsko-pacifického regionu. Ještě donedávna byl hned po Evropě druhý nejvýznamnější region Amerika. Ale v Americe došlo ke zpomalení tempa vývoje a v některých letech dosáhl dokonce i propadu.

Na druhé místo se tak vyšplhal Asijsko-pacifický region, který má výrazně vysokou dynamiku růstu. Region Afrika má sice také poměrně vysoké tempo růstu, avšak velkou míru nestability, která spolu s ostatními faktory (chudoba, hladomor, pitná voda atd.) brání rozvoji turismu a využití potenciálu země. Region středního východu vykazuje vysoké tempo přírůstků mezinárodních příjezdů a příjmů z volnočasových a obchodních aktivit.¹³

¹² RYGOVÁ, K., BURIAN, M., VAJČNEROVÁ, I. *Cestovní ruch: podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. 2011, s. 163.

V Evropě se pozice turismu začala výrazně měnit přibližně od roku 1951. Do té doby nebyla cestovnímu ruchu věnována pozornost. V 80. letech se objevují první komplexní snahy o začlenění turismu do systému evropských politik a institucí. Vzniká evropské společenství v turismu, které se soustředilo na řešení problémových oblastí, jako je snížení sezonnosti, ochrana architektonických památek, rozvoj turismu v méně rozvinutých oblastech, podpora sociálního, kulturního a venkovského turismu. Dále vzniká Poradní výbor pro turismus, který se skládal ze zástupců ministerstev nebo institucí odpovědných za turismus na národní úrovni. Vychází směrnice týkající se cestovního ruchu s cílem ochrany spotřebitele a volného pohybu služeb turismu. Začíná se řešit podpora evropského turismu, jeho konkurenceschopnosti a kvality. Českou republiku výrazně ovlivnil vstup do Evropské unie v roce 2004 a podpořil tak rozvoj turismu.

Význam lze spatřovat například ve:

- zvýšení exportu a importu služeb cestovního ruchu mezi Českou republikou; a ostatními zeměmi Evropské unie;
- možnosti čerpání finančních prostředků na podporu turismu;
- doplnění legislativy – směrnic, nařízení, doporučení, rozsudků Evropského soudního dvora atd.;
- posílení standardizace a norem;
- posílení ochrany spotřebitele;
- statistickém sledování turismu;
- možnosti účastnit se evropských projektů zaměřených na turismus – např. podpora cykloturistiky (EuroVelo).¹⁴

Všechna území cestovního ruchu musí disponovat vhodnými předpoklady, tj. zejména atraktivitou nabídky a vybaveností službami a zařízeními. Propagace, organizace dopravy a další prvky řízení cestovního ruchu pomáhají snižovat meziregionální rozdíly.

¹³ PALATKOVÁ, M. *Mezinárodní turismus: analýza pozice turismu ve světové ekonomice, změny mezinárodního turismu v důsledku globálních změn, evropská integrace a mezinárodní turismus*. 2014, s. 232.

¹⁴ PALATKOVÁ, M. a J. ZICHOVÁ. *Ekonomika turismu: turismus České republiky*. 2014, s. 245.

Pro rozvoj regionálního ruchu v České republice nejvíce přispěly administrativní regiony, protože tyto regiony mají určité kompetence, odpovědnost a finanční zdroje.¹⁵

3.3 Příjmy a výdaje z cestovního ruchu

Na trh cestovního ruchu lze z hlediska ekonomické teorie nahlížet jako na každý jiný trh, ve kterém dochází k výměně výsledků činností mezi jednotlivými ekonomickými subjekty, prodávajícími a kupujícími. Vyskytuje se zde nabídka a poptávka, jejichž vzájemným působením je formována cena. Na trhu cestovního ruchu, resp. trhu turismu, mají subjekty zcela rozdílné zájmy. Poptávka je dána návštěvníky a domácnostmi, které chtějí uspokojit své potřeby s maximálním užítkem. Nabídka je určována obvykle firmami, které chtějí maximalizovat svůj zisk. Úspěch firem závisí na existenci dostupných zdrojů, jejich schopnostech efektivně a inovativně zdroje využívat a uspokojovat tím potřeby poptávky lépe než konkurence. Na trhu cestovního ruchu mají specifické místo veřejná správa, která se snaží trh ovlivnit a odstranit některé negativní dopady či stimulovat ty pozitivní, a zprostředkovatelské subjekty. Ty vystupují jako cestovní kanceláře a agentury usnadňující vztah mezi koncovým zákazníkem

a podnikatelským subjektem. Zprostředkovatelské subjekty vystupují ve vztahu k návštěvníkovi jako prodávající, ale ve vztahu k subdodavatelům služeb turismu jako poptávající. Existující trh, tedy poptávka a nabídka, znamená i existenci příjmů a výdajů.¹⁶

V cestovním ruchu se objevuje peněžní tok, který je možné z jedné strany chápat jako výdaje na cestovní ruch a z druhé strany jako příjmy z cestovního ruchu. Příjmy z cestovního ruchu jsou peněžní částky, kterou získávají podnikatelské subjekty od návštěvníků za nabízené turistické služby. Výdaje na cestovní ruch bývají také někdy označovány jako turistické výdaje. Jde o peněžní částku, kterou návštěvník utratí za veškeré výrobky a služby během své cesty. Turistické výdaje znamenají úbytek peněžních prostředků na zájezdy, ubytování, stravování, dopravu, nákup zboží při cestě, fotoaparát, opalovací krém, vstupné, pojištění atd. Pro ekonomiku cestovního ruchu,

¹⁵ PLZÁKOVÁ, L. a P. STUDNIČKA. *Řízení cestovního ruchu v České republice: minulost, současnost, budoucnost*. 2014, s. 123.

¹⁶ PALATKOVÁ, M., ZICHOVÁ, J. *Ekonomika turismu: turismus České republiky*. 2014, s. 62.

ale i státu, je důležitá klasifikace výdajů na cestovní ruch. Turistické výdaje můžeme členit podle více hledisek. Mezi jedno z nejvýznamnějších hledisek patří členění podle doby uskutečnění turistických výdajů, a to na:

- výdaje před cestou – tedy ty, které předcházejí cestování, jako například očkování, pořízení cestovního pasu, zájezdy placené dopředu, dárky vezené s sebou apod.;
- výdaje na běžnou spotřebu – veškerá spotřeba výrobků a služeb přímo na cestě;
- výdaje na budoucí spotřebu – výrobky nebo služby zakoupené během cesty, které se budou spotřebovávat po cestě, například nákupy dárků.¹⁷

Český statistický úřad pracuje s podobným členěním turistických výdajů. Rozlišuje výdaje před cestou, výdaje během cesty a výdaje po návratu z cesty. Rozdílnost je ve výdajích během cesty, které zahrnují jak současnou spotřebu, tak i tu budoucí například v podobě dárků, zimních kožichů kupovaných v létě apod. Výdaje po návratu pak představují finanční výdaj za výrobky a služby, které návštěvník zakoupil až po cestě, ale k cestě se vztahují, např. zhotovení fotografií. Z hlediska rozvoje ekonomiky země, ze které turista cestuje je zajímavá pouze ta část výdajů, které jsou uskutečněny před cestou, případně ještě po cestě, ale již v domácí zemi. Naopak pro přijímací destinaci jsou důležitější výdaje na běžnou a budoucí spotřebu.¹⁸

Turistické výdaje lze dělit také na přímé a nepřímé. Přímé výdaje bezprostředně souvisejí s účastí na cestě, jako je nákup zájezdů, doprava, ubytování, společenské aktivity, rekreační služby atd. Zatímco nepřímé výdaje cestovního ruchu představují výdaje

na předměty dlouhodobé spotřeby, jako jsou dopravní prostředky, kufry, spacáky, oblečení, fotoaparát, léky, potápěčská výstroj atd.¹⁹ Přímé výdaje lze rozdělit podle nositelů výdajů v cestovním ruchu na výdaje tuzemských domácností, soukromých a veřejných institucí a podniků a zahraničních návštěvníků v tuzemsku, viz tabulka č. 1. Ze statistických údajů se uvádí, že z přímých výdajů připadá průměrně 45 %

¹⁷ BERÁNEK, J. a kol. *Ekonomika cestovního ruchu*. 2013, s. 34.

¹⁸ Tamtéž, s. 35.

¹⁹ PALATKOVÁ, M., ZICHOVÁ, J. *Ekonomika turismu: turismus České republiky*. 2014, s. 118.

na přepravní služby, 50 % na ubytovací a pohostinské služby a pouze 5 % na ostatní služby (animační, rekreační, sportovní, kulturní, společenské apod.).²⁰

Tabulka 1 Rozdělení přímých výdajů v cestovním ruchu

Výdaje od ...	Účel
tuzemských návštěvníků	<ul style="list-style-type: none"> • zotavení, relax • dovolená • návštěva chalup a chat • návštěva příbuzných
soukromých a veřejných institucí, podniků (fyzický osoby, právnické osoby, producenti)	<ul style="list-style-type: none"> • služební cesty • obchodní cesty
zahraničních návštěvníků v tuzemsku	<ul style="list-style-type: none"> • zotavení, relax • dovolená

Zdroj: Linderová, 2015

V souvislosti s členěním domácího a zahraničního cestovního ruchu rozlišujeme také výdaje na domácí, příjezdový a výjezdový cestovní ruch. Výdaje domácího cestovního ruchu představují výdaje realizované při domácích cestách, ale také tu část výdajů zahraničních cest, která zůstává v domácí zemi. Příjezdový cestovní ruch zahrnuje výdaje cizinců, resp. nerezidentů, zaplacené při cestě a před cestou, přičemž tyto spadají

do příjezdové destinace (například platba předem za ubytování). Výjezdový cestovní ruch je tvořen výdaji domácích obyvatel na cestovní ruch v zahraničí.

Hlavním kritériem pro zařazení výdajů na spotřebu v případě domácího a výjezdového cestovního ruchu je tedy místo alokace výdajů.²¹

Ačkoliv je mezinárodní cestovní ruch velmi oblíben, v mnoha zemích hraje významnější roli domácí cestovní ruch, tj. cestování v rámci vlastní země. V roce 2009 byly vyčísleny příjmy mezinárodního trhu ve výši 852 miliard dolarů. Přičemž z domácího cestovního ruchu se tato hodnota pohybovala v roce 2007 kolem jednoho bilionu dolarů. Domácí cestovní ruch je mnohem větší než zahraniční.

²⁰ LINDEROVÁ, I. *Cestovní ruch: teoretická a právní východiska*. 2015, s. 56.

²¹ BERÁNEK, J. a kol. *Ekonomika cestovního ruchu*. 2013, s. 48.

Mnoho lidí si pod pojmem cestovní ruch představí především cestování do exotických zemí, a tak jsou vysokou hodnotou domácího trhu zaskočeni.²²

Výši turistických výdajů je možné změřit dvěma způsoby. Buď prostřednictvím jednotlivce, resp. domácností, nebo prostřednictvím příjmů podnikatelských subjektů. Finanční informace jednotlivců jsou získávány ze statistiky rodinných účtů nebo na základě průzkumu. Od podnikatelských subjektů poskytujících služby návštěvníkům v cestovním ruchu je možné využít podnikové statistiky. U subjektů, které se věnují cestovnímu ruchu přímo, jako jsou hotely či cestovní kanceláře, není náročné finanční data získat. Ale pak existují polyfunkční podniky, které poskytují služby jak turistům, tak místním obyvatelům (např. restaurace) a zde je již problematické odlišit příjmy plynoucí z cestovního ruchu od ostatních příjmů.²³

3.4 Státní programy podpory vývoje cestovního ruchu v České republice

Rozvoj cestovního ruchu je velmi dynamický a proměnlivý. Účastníci získávají nové potřeby, které se odráží v nabídce produktů cestovního ruchu. Jednou z podmínek rozvoje cestovního ruchu je rozmanitost prostředí, a to nejen přírodního, ale i kulturního, sociálního či ekonomického. Lidé cestují proto, že chtějí poznávat a vidět jiné prostředí, než se kterým se běžně setkávají. V druhé polovině 20. století se v souvislosti s rozvojem dopravy začaly výrazně snižovat ceny zájezdů a bylo umožněno cestovat široké masě lidí. Pobyt se zlevňovaly, budovaly se komplexní střediska cestovního ruchu s veškerými službami na jednom místě, stavěly se velkokapacitní ubytovací zařízení, zavedly se pobyty „all inclusive“ s neomezenými službami za předem stanovenou cenu apod. To vše zahájilo éru masového cestovního ruchu, který je typický velkým počtem účastníků, standardizovaným neflexibilním produktem a minimálním kontaktem s místním obyvatelstvem. Masový cestovní ruch má nepříznivé dopady v oblasti životního prostředí a je protikladem k žádanému udržitelnému cestovnímu ruchu.²⁴

²² GOELDNER, C., RITCHIE, B. *Cestovní ruch: principy, příklady, trendy*. 2014, s. 189.

²³ LINDEROVÁ, I. *Cestovní ruch: teoretická a právní východiska*. 2015, s. 87.

²⁴ KOTÍKOVÁ, H. a E. SCHWARTZHOFFOVÁ. *Cestovní ruch*. 2017, s. 44.

Udržitelný rozvoj cestovního ruchu je chápán jako rovnováha mezi ekonomickým a sociálním rozvojem a ochranou životního prostředí. Vztahuje se k určité lokalitě (krajíně, území, regionu), na jejímž rozvoji se podílí lidé v daném území. Jde o spolupráci veřejného prostředí, podnikatelských subjektů, místními ekosystémy, krajinou a obyvatelstvem. Prosazovány jsou takové typy cestovního ruchu, které mají minimální dopad na životní prostředí i na místní obyvatelstvo.²⁵

V poslední době má celý svět tendenci k posílení vnímání státu k rozvoji cestovního ruchu. Zvláště pak, když se objevily masové formy cestovního ruchu a vzrostla snaha o udržitelnost území. Ale úroveň zásahů na trhu se liší podle jednotlivých zemí. Například Spojené státy Americké jsou omezeny minimálně.

Naopak aktivní státní politika cestovního ruchu probíhá kupříkladu ve Španělsku, Francii, Itálii, Turecku a Egyptě. Státní regulace, a to jak stimulační, tak tlumící, vlastně odpovídá na nedokonalý tržní mechanismus. Státy se snaží vyhnout těmto nedokonalostem nebo je zmírnit. Berou na sebe řešení problémů, které se čistě tržními nástroji odstranit samy nedokáží. Silným nástrojem pro překonání propadů trhu je partnerství státu a podnikatelského sektoru. Rozvoj cestovního ruchu ovlivňuje např. daňový systém, regulace cen státem a centrální bankou nebo sociální politika, kterou se zajišťuje přístup k cestovnímu ruchu i lidem s nízkým příjmem.²⁶

Mezi další faktory stimulační vznik a rozvoj cestovního ruchu patří například úroveň řízení destinace, úroveň spolupráce mezi jednotlivými subjekty, vnímání důležitosti cestovního ruchu politiky (od toho se odvíjí úroveň veřejné podpory cestovního ruchu), schopnost postavení hodnoceného území v konkurenci, schopnost naplňovat přání zákazníků apod. Všechny tyto faktory souvisí především se spotřebitelským chováním a působí na cestovní ruch a jeho rozvoj na všech úrovních.²⁷

Masový charakter cestovního ruchu, který je ovlivněn celosvětově tak obrovským množstvím faktorů vyžaduje koordinaci jednotlivých aktivit pro jeho rozvoj. Za tímto účelem vznikají subjekty, které se zabývají organizováním, řízením a marketingem

²⁵ ŠIMKOVÁ, E. *Aktuální témata rozvoje venkovského cestovního ruchu v ČR*. 2015, s. 102.

²⁶ BERÁNEK, J. a kol. *Ekonomika cestovního ruchu*. 2013, s. 89.

²⁷ GOELDNER, Ch., RITCHIE, B. *Cestovní ruch: principy, příklady, trendy*. 2014, s. 123.

cestovního ruchu. Tyto organizace se nacházejí na všech úrovních cestovního ruchu, od státní, přes regionální až po lokální (obce, města).²⁸

Ve většině států existuje národní centrála cestovního ruchu, lišící se často objemem rozpočtu a efektivností jeho čerpání. Zřizovateli těchto centrál jsou ministerstva. Veřejná podpora cestovního ruchu v Evropské unii je realizována z národních zdrojů nebo z fondů EU. Efektivnost veřejné podpory by měla být sledována nejen na celostátní úrovni, ale i na úrovni regionální a lokální.²⁹

Významnou mezinárodní organizací OSN je Světová organizace cestovního ruchu (UNWTO), která je zodpovědná především za podporu udržitelného rozvoje cestovního ruchu a jeho dostupnost. K dalším zahraničním organizacím patří například Mezinárodní organizace sdružující vědecké pracovníky v cestovním ruchu (AIEST), Mezinárodní sdružení novinářů a spisovatelů v cestovním ruchu (FIJET), Světová rada pro cestování a cestovní ruch (WTTC), Světová organizace cestovních kanceláří (WATA) a další. V České republice je ústředním orgánem státní správy ve věcech cestovního ruchu Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR). O podporu příjezdového cestovního ruchu

se stará česká centrála cestovního ruchu CzechTourism, která je příspěvkovou organizací ministerstva pro místní rozvoj. Na cestovní ruch se soustředí také kraje, obce a města

ze svých rozpočtů, účelových fondů nebo prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie. Krom institucí veřejné správy existují i jiné subjekty, které mají na cestovní ruch vliv, a to například správa chráněné krajinné oblasti, národní památkový ústav nebo regionální rozvojová agentura.³⁰

Podpora a programy rozvoje cestovního ruchu mohou mít podobu přímé či nepřímé finanční, institucionální nebo legislativní pomoci, viz tabulka č. 2. Typickými finančními nástroji podporujícími cestovní ruch jsou dotace nebo granty. Základními zdroji dotací jsou státní rozpočet, mimorozpočtové fondy, rozpočet EU a rozpočty krajů

²⁸ KOTÍKOVÁ, H., SCHWARTZHOFFOVÁ, E. *Cestovní ruch*. 2017, s. 198.

²⁹ PLZÁKOVÁ, L., STUDNIČKA, P. *Řízení cestovního ruchu v České republice: minulost, současnost, budoucnost*. 2014, s. 133.

³⁰ KOTÍKOVÁ, H., SCHWARTZHOFFOVÁ, E. *Cestovní ruch*. 2017, s. 103.

a obcí. Veřejné i soukromé subjekty mohou získat finanční podporu také z programů zahraničních vlád, fondů, nadací a nevládních organizací. K dalším finančním nástrojům patří pobídky, zvýhodněné úvěry, záruky a místní poplatky. Financování cestovního ruchu ve veřejném sektoru se odvíjí od priorit hospodářské politiky státu. V soukromém sektoru je významnou institucí Českomoravská záruční a rozvojová banka, ale svou roli hrají i neziskové organizace či zájmová sdružení. Jedná se o soukromé subjekty, nejčastěji nabízející pomoc prostřednictvím veřejných financí, proto se hovoří o státní podpoře. Programy soukromého sektoru na podporu turismu se snaží podpořit podnikatelské subjekty formou zvýhodněných úvěrů, administrativní pomocí s čerpáním dotací a příspěvků nebo v tvorbě nových produktů a aktivit cestovního ruchu (např. vybudování odpočívadel, hygienického zázemí, cesty pro handicapované, vytvoření navigačních systémů pro postižené apod.).

Mezi národní programy z minulosti patří Státní program podpory cestovního ruchu (2004–2007) a Národní program podpory cestovního ruchu (2010–2016) s každoročně obnovovaným podprogramem Cestování dostupné všem.³¹

Tabulka 2 Finanční a nefinanční nástroje podpory cestovního ruchu

Finanční nástroje přímé	Finanční nástroje nepřímé	Nefinanční nástroje
• investiční dotace	<ul style="list-style-type: none"> • daňová politika • úvěrová soustava 	• poskytování informací
• neinvestiční dotace	• státní záruky	• poradenství
• exportní prémie	• cenová politika	• konzultace
• příspěvky	• speciální formy	• vzdělávací programy

Zdroj: Linderová, 2015

Aktuálně probíhá (2016-2020) Národní program podpory cestovního ruchu v regionech, který zahrnuje dva podprogramy: Rozvoj základní a doprovodné infrastruktury cestovního ruchu a marketingové aktivity v cestovním ruchu. Jedná se o národní dotační program organizovaný ministerstvem pro místní rozvoj.

³¹ LINDEROVÁ, I. *Cestovní ruch: teoretická a právní východiska*. 2015, s. 151.

Jeho cílem je zvýšení potenciálu a konkurenceschopnosti regionů, usnadnění pohybu návštěvníků, rozvoj infrastruktury a kvality služeb cestovního ruchu a podpora socioekonomických přínosů.³²

Nefinanční podpora rozvoje cestovního ruchu představuje legislativní, administrativní, informační a komunikační nástroje. Velký význam mají státem organizované vzdělávací a poradenské programy, které umožňují podnikatelům získat teoretické vědomosti i praktické dovednosti. Mezi nefinanční programy cestovního ruchu patří strategický dokument Koncepce státní politiky cestovního ruchu, který platí na období 2014-2020. Koncepce státní politiky cestovního ruchu je zaměřena na rozvoj cestovního ruchu s ohledem na konkurenceschopnost, zaměstnanost a hospodářský růst.³³ Česká republika čerpá finanční prostředky také z fondů Evropské unie a jejich operačních programů. Přičemž tyto programy jsou spolufinancovány, tzn. vždy nese poměrnou část nákladů stát, čerpající subjekt nebo oba zároveň. Mezi evropské fondy prolínající se do problematiky cestovního ruchu patří Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova, Fond soudržnosti a Evropský sociální fond. Velký význam v České republice má Integrovaný regionální operační program (IROP), který pro období 2014-2020 připravilo MMR ve spolupráci s regionálními, místními a národními partnery. Prioritou IROP je umožnění rozvoje území, zlepšení veřejných služeb a správy a zajištění udržitelného rozvoje v obcích, městech a regionech.

Dalšími významnými programy nadnárodní a meziregionální spolupráce pro období 2014-2020, které ovlivňují minimálně z části cestovní ruch, jsou:

- Interreg Central Europe (koordinovaný MMR ČR) – mimo jiné zahrnuje také spolupráci v oblasti přírodních a kulturních zdrojů pro udržitelný růst a spolupráci v oblasti dopravy s cílem zajištění lepšího spojení ve střední Evropě;

³² Ministerstvo pro místní rozvoj. *Národní program podpory cestovního ruchu v regionech (2016–2020)* [online]. MMR [cit. 2019-10-14]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/Narodni-dotace/Cestovni-ruch/Narodni-program-podpory-cestovniho-ruchu-v-regione>

³³ LINDEROVÁ, I. *Cestovní ruch: teoretická a právní východiska*. 2015, s. 155.

- Interreg Europe (koordinovaný z Francie) – mezi prioritami programu lze najít i technologický rozvoj, inovace, životní prostředí, účinné nakládání se zdroji a zachování ochrany a rozvoje přírodního a kulturního dědictví;
- Espon 2020 (koordinovaný u Lucemburska) – podpora územního plánování a regionálního rozvoje prostřednictvím poskytnutí informací, analýz, map, databází atd. přispívajících k vyváženému rozvoji regionů či větších územních celků;
- Interact III (koordinovaný MMR ČR) – cílí na šíření znalostí, zkušeností a dalších výstupů z programů přeshraniční, meziregionální a nadnárodní spolupráce;
- Danube (koordinovaný MMR ČR) – snahou je dosáhnout zlepšení Dunajského regionu v inovacích, řízení, propojenosti a sociální, environmentální a kulturní odpovědnosti.³⁴

³⁴ Tamtéž, s. 161.

4 Vývoj cestovního ruchu v České republice od roku 1993 do současnosti (2017) – statistická analýza

Na samém začátku je potřeba uvést, že analýza začíná rokem 1993, neboť teprve od počátku roku 1993 až do současné doby Český statistický úřad používá stejnou metodiku, a co je pro nás nejdůležitější, tak je dostupnost údaje z těchto let. Z tohoto důvodu bylo toto období stanoveno analýzou za relevantní.

Poznámka: Srovnatelnost údajů z odlišných časových období je z důvodu proběhlých změn v oblasti metod statistického monitoringu cestovního ruchu problematická. V období posledních 60 let docházelo několikrát ke změně v metodě sběru dat, a dále následkem rozdělení Československa došlo i k územní změně rozsahu statistiky. Za jednotlivá období jsou mnohdy statistické údaje nesrovnatelné. Z tohoto důvodu pro zhodnocení vývoje výkonů cestovního ruchu na území České republiky nemáme k dispozici jednotné podklady. Systematický statistický monitoring jeho počátek se datuje k období po druhé světové válce, od roku 1950 existují statistické řady základních výkonových ukazatelů cestovního ruchu. V dřívějších dobách byly údaje sledovány v kategoriích v tehdejších dobách používané terminologie, ta se ovšem se současnou terminologií liší. Stejně tak byla odlišná i metodika sběru dat. V období původního Československa byla velká část údajů o cestovním ruchu vykazována souhrnně a to za celé území Československé republiky. Následkem rozdělení státu se začaly údaje sledovat výhradně za Českou republiku. V oblasti jednotné metodiky existuje časová řada statistických údajů z let 1993–2003. V roce 1996 byla provedena změna metodiky sledování výdajů na cestovní ruch podle metodiky MMF. K dalším změnám došlo v roce 2003, kdy začala být zaváděna nová metodika.

Vývoj cestovního ruchu v České republice – cestovní ruch v České republice prošel celou řadou změn, které měly pozitivní i negativní dopady na vývoj, avšak s ohledem na časový rozsah této práce se budeme věnovat období po roce 1993. Období let 1993 až 2000 je označováno, jako navazující „velká“ privatizace, která představovala zásadní proměnu zejména v oblasti majitelů významných zařízení, která se vztahovala k základní a doplňkové infrastruktuře cestovního ruchu. Do této kategorie se řadí zejména hotely, lázeňská zařízení, výběrové rekreace ROH, ale stejně tak i sportovní

a relaxační infrastruktura, včetně cestovních kanceláří. Další významnou událostí byla zvyšující

se poptávka v cestovním ruchu v České republice. V 80. letech dvacátého století velká část obyvatel tehdejšího Československa směřovala na krátkodobé a dlouhodobé pobyty

a v případě zahraničních cest výhradně do socialistických zemí. Po roce 89 nastal v této oblasti zlom a začali lidé objevovat západní země. Změny, které nastaly v České republice v oblasti cestovního ruchu, byly zejména v oblasti státní a krajské politiky, vznikaly a stále i vznikají koncepce a programy rozvoje cestovního ruchu, jsou zakládány turistické spolky, města a obce podporují rozvoj cestovního ruchu. Vstupem České republiky do Evropské unie došlo také k významné alokaci finančních prostředků

ze zdrojů Evropské unie na podporu rozvoje cestovního ruchu.³⁵

Dalším výrazným milníkem ve vývoji cestovního ruchu v České republice byl rok 2004, kdy Česká republika vstupuje do Evropské unie. S tímto je spojen ekonomický růst České republiky, ale současně také výrazný nárůst v oblastech cestovního ruchu, zejména

pak výjezdového a příjezdového cestovního ruchu. Rozvoj cestovního ruchu je finančně podporován z nejrůznějších fondů Evropské unie. Další období, které negativně postihlo cestovní ruch, bylo v roce 2008–2010, kdy byla celosvětová ekonomická krize, která postihla i Českou republiku. Jednalo se o období spojené s poklesem výkonů.³⁶

Česká republika zažívá v posledních letech výrazné oživení v oblasti cestovního ruchu. K výrazným rokům se jistě řadí roky 2013 a 2014, kdy se zvyšovala návštěvnost České republiky, stejně jako počty přenocování. Příčinu lze spatřovat ve zlepšující se ekonomické situaci včetně růstu zaměstnanosti a mezd, čímž docházelo ke zlepšení kupní síly a spotřebě domácností. V České republice se staly oblíbenými tzv. prodloužené víkendy. Růstové trendy se potvrzovaly i v následujících letech, jak vyplynulo ze statistik Českého statistického úřadu, kdy docházelo k rostoucímu

³⁵ ŠAUER, M., VYSTOUPIL, J., HOLEŠÍNSKÁ, A. *CESTOVNÍ RUCH*. Brno, 2015.

³⁶ VOŠTA, M. Cestovní ruch v ekonomice EU se zaměřením na období hospodářské krize. *Současná Evropa 01/2012* [online]. Praha: CENTRUM EVROPSKÝCH STUDIÍ, 2012 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/se/93>

počtu zahraničních turistů, ale stejně tak i Českých turistů, kteří vyrazili na tuzemskou dovolenou. K nejnavštěvovanějším destinacím z pohledu Čechů se řadí Chorvatsko.³⁷

Jak vyplynulo z dat Českého statistického úřadu, tak v posledních letech se jedná o neustále se zvyšující příjmy z cestovního ruchu, neboť neustále dochází k růstu příjezdů do hromadných ubytovacích zařízení v České republice, což se následně projevuje i v příjmech. Největší příjem pro cestovní ruch představují ubytovací a restaurační zařízení, ale v posledních letech i celá řada doplňkových služeb. S tímto je také spojen zvyšující se počet osob, které jsou zaměstnané v cestovním ruchu. S tímto je spojen i podíl cestovního ruchu na hrubém domácím produktu (HDP) České republiky, kdy se jedná v průměru o 2,9 %.³⁸

4.1 Vývoj příjmů státu na cestovní ruch – analýza časových řad

Tabulka 3 Vývoj příjmů státu z cestovního ruchu

<i>rok</i>	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Příjmy (v mld. Kč)	42,1	57,1	78,7	94,6	110,0	122,0	111,1	115,3	117,6
<i>rok</i>	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Příjmy (v mld. Kč)	98,6	101,2	107,2	109,6	122,3	140,0	141,2	139,8	139,2
<i>rok</i>	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
Příjmy (v mld. Kč)	143,3	146,0	137,8	141,8	149,0	154,2	161,0		

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů mmr.cz, ČSU

Poznámka: Od počátku roku 2012 došlo k tomu, že jsou data zpracovávána podle nového evropského standardu ESA 2010, což má za následek, že nejsou zcela adekvátně srovnatelné s údaji pocházejícími z předchozích let.

Výše uvedená tabulka se věnuje vývoji příjmů pro stát pocházející z cestovního ruchu. Sledovaným obdobím pro tuto analýzu byly roky 1993 až 2017. V roce 1993 měla Česká

³⁷ Vývoj cestovního ruchu a hotelnictví v ČR. *Edotace.cz* [online]. Praha: Měsíčník EU aktualit, 2016 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://www.edotace.cz/clanky/vyvoj-cestovniho-ruchu-a-hotelnictvi-v-cr>

³⁸ Cestovní ruch přinesl předloni 292 miliard korun, turisté vytvořili téměř tři procenta HDP. *Eeuro.cz* [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/byznys/cestovni-ruch-prinesl-predloni-292-miliard-korun-turiste-vytvorili-temer-tri-procenta-hdp-1441743>

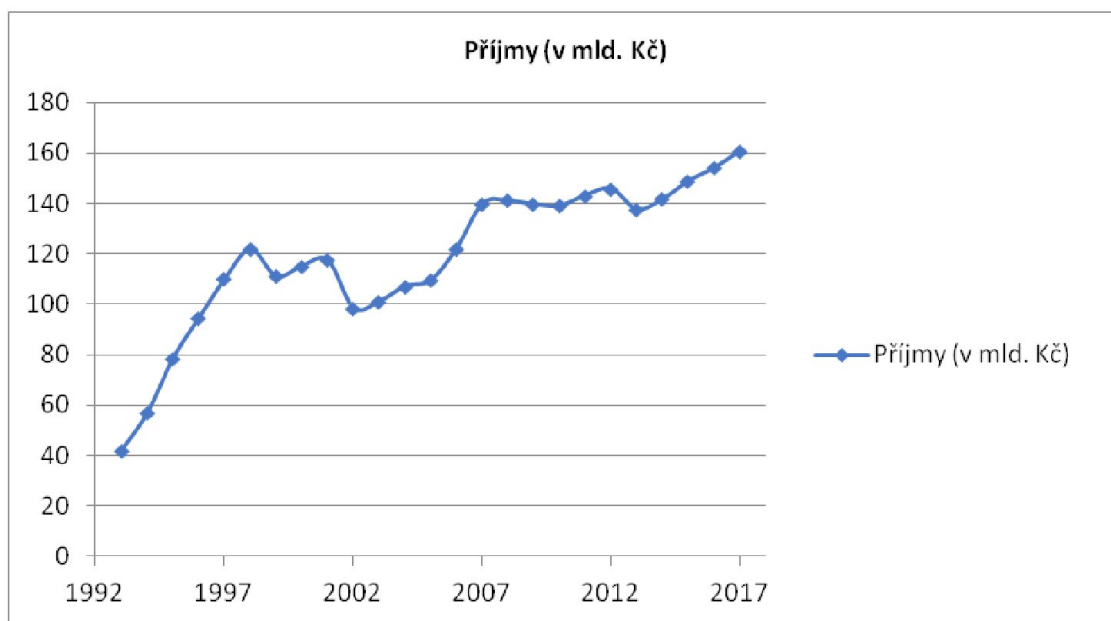
republika příjem pocházející z cestovního ruchu 42,1 mld. Kč, což v porovnání s vývojem v roce 2017, kdy byl příjem 161 mld. Kč, představuje o poznání rozdílné částky. V tomto směru je potřeba mít neustále na paměti, že v roce 1993 Česká republika nepatřila k tolik vyhledávaným oblastem pro cestovní ruch, jako je tomu v posledních letech, kdy se příliv turistů, a tedy i zvýšení příjmu pocházejícího z cestovního ruchu mnohonásobně zvyšuje. V průběhu sledovaného období lze sledovat, jak v období let 1993 až 2001 docházelo k postupnému zvyšování příjmů spojených s cestovním ruchem.

Výrazný pokles v příjmech z cestovního ruchu nastal v roce 2002, kdy podle statistik Ministerstva pro místní rozvoj přijelo do České republiky 97,6 mil. zahraničních návštěvníků, což představovalo pokles o 5,3 %, oproti předcházejícímu období (MMR, 2003). Následující roky se opět nesly ve znamení postupného zvyšování příjmů z cestovního ruchu. Výrazné vzestupy v získaných příjmech byly zaznamenány zejména v letech 2006 a 2007, ačkoliv i potom se můžeme setkat s mírným poklesem v získaných částkách, tak se již nejednalo o tak výrazný pokles, jako tomu bylo v roce 2002. Další výrazný vzestup v oblasti příjmů z cestovního ruchu byl zaznamenán v roce 2015,

kdy

se příjem pohyboval v částce 141, 8 mld. Kč, a i nadále je trend zvyšujících se příjmů, kdy dokonce již v roce 2017 byl příjem z cestovního ruchu ve výši 161 mld. Kč. Ačkoliv se přiložená tabulka věnuje období let 1993 až 2017, tak dnes již víme, že trend zvyšujících se příjmů z cestovního ruchu i nadále pokračuje, neboť do České republiky přijíždí každý rok více a více turistů, což je spojeno se zvyšujícími se příjmy, neboť jsou ochotni v Česku utracet mnohem více finančních prostředků a také v důsledku zvyšujících se cen za ubytování, stravování a další služby s cestovním ruchem spojené.

Graf 1 Vývoj příjmů (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování

Vývoj příjmů pocházejících z cestovního ruchu je znázorněn na přiloženém grafickém znázornění, kdy se věnuje vývoji ve sledovaném období let 1993 až 2017. V tomto znázornění je patrné, jak od roku 1993 docházelo k vzestupu v příjmech z cestovního ruchu, kdy následoval mírný pokles těchto příjmů. Výrazný vliv na příjmy z cestovního ruchu mělo také období 11. září 2001, kdy v důsledku teroristických útoků docházelo k tomu, že lidé přestávali cestovat do zahraničí a dále také zkracovali své pobyty. Od roku 2002 je patrný neustálý vzestup, ačkoliv v některých letech sledovaného období docházelo k mírným poklesům v příjmech z cestovního ruchu, kdy toto bylo ovlivněno celou řadou událostí, ať již se jednalo o ekonomické situace, jako byla krize, tak také přírodní živly, kdy v důsledku povodní došlo taktéž k menšímu úbytku turistů. Na druhou stranu se zvyšujícími se cenami a přílivem většího množství turistů dochází k tomu, že se zvyšují příjmy do státního rozpočtu. Cestovní ruch všeobecně představuje oblast, která znamená pro státní rozpočet výrazný příjem. Nyní si ještě představíme některé významnější období, které měly vliv na celkový vývoj příjmů z cestovního ruchu za sledované období.

V průběhu let 1994 až 1998 docházelo ke zvyšování celkových příjmů pocházejících z cestovního ruchu. Výrazný vliv na tuto skutečnost mělo zejména rostoucí ceny

v tuzemsku, kdy tento trend byl patrný napříč celou ekonomickou sférou. Ačkoliv není zcela jednoznačně možné určit, jakým způsobem zdražovalo zboží a služby, které byly zahraničními zákazníky nakupovány, tak je možné toto představit růstem cenové hladiny výdajů na konečnou spotřebu domácností. V období let 1994 až 1998 docházelo k meziročnímu růstu o více jak 7 %, až teprve zavedení nové měnové politiky, tzv. cílové inflace mělo za následek zmírnění meziročního růstu cen v domácnostech pod 5 %. V tomto období měl velký vliv na intenzitu růstu cen i kurzový vývoj koruny. Posilování koruny je spojováno s vyššími cenami za zboží, ale i služby. Významným způsobem se také projevil vývoj kurzu české koruny v americkém dolaru, kdy koruna oslabovala každým rokem o 2, 1 %. Tento efekt se odrazil zejména na českých občanech, kteří vnímali zdražování mnohem více, než tomu bylo v případě zahraničních návštěvníků. Zajímavostí v tomto ohledu jistě je, že zboží a služby nakupované domácnostmi se každým rokem v průměru o 8,3 % za rok zvýšili. Ovšem příjmy z cestovního ruchu, které v České republice zanechali návštěvníci, se průměrně zvyšovali o 22,4 % ročně. Zahraniční návštěvníci tedy spotřebu v Česku výrazně zvyšovali, kdy toto bylo také v důsledku objevení České republiky, jako nové turistické destinace. Toto výrazně také ovlivňovala kvalita nabízeného zboží a služeb. Současně se zvyšoval počet uskutečněných pracovních cest do České republiky, což byl základ růstu obrátu domácího zahraničního obchodu, stejně jako pozvolnému zvyšování zahraničních investic do České republiky.³⁹

³⁹ KAMENICKÝ, J., KUČERA, L. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2014 [cit. 2019-12-05].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ci/vybrane-aspekty-cestovniho-ruchu-ceske-republiky-1993-2014-qrlu8f4b5j>

4.2 Vývoj výdajů státu na cestovní ruch – analýza časových řad

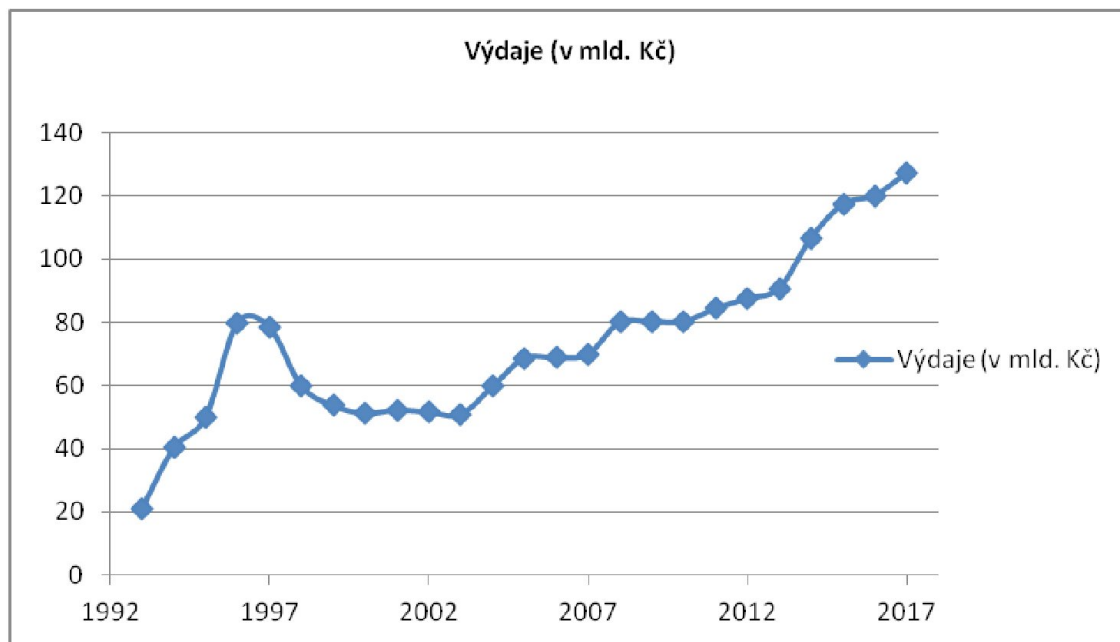
Tabulka 4 Vývoj výdajů státu na cestovní ruch

<i>rok</i>	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Výdaje (v mld. Kč)	21,1	40,3	50,1	80,0	78,6	60,0	53,7	51,2	52,3
<i>rok</i>	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Výdaje (v mld. Kč)	51,6	50,9	59,7	68,7	68,9	70,0	80,1	80,2	80,3
<i>rok</i>	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017		
Výdaje (v mld. Kč)	84,4	87,6	90,8	106,7	117,4	120,2	127,3		

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů ČNB, ČSU

Stejně jako tomu bylo v případě příjmů pocházejících z cestovního ruchu, tak také se budeme zabývat vývojem výdajů státu na cestovní ruch za sledované období let 1993 až 2017. V otázce výdajové části je patrné, že v roce 1993 Česká republika nevyakládala příliš vysoké výdaje do oblasti cestovního ruchu. Ovšem z přiložené tabulky je zřejmé, že v následujících letech se situace začala podstatně měnit a výdaje se začaly zvyšovat. Výdaje v časovém horizontu let 1993–1996 se navyšovaly, kdy oproti roku 1993 došlo v roce 1996 ke zvýšení těchto výdajů až na částku 80 mld. korun, pak ovšem následoval výrazný pokles, který v roce 2003 dosáhl na výdajovou částku 50,9 mld. korun. Od roku 2004 docházelo opětovně ke zvyšování výdajové položky státu na cestovní ruch, kdy tento trend pokračuje i do současnosti, neboť jak opět můžeme sledovat v tabulce, tak v roce 2017 se výdaje dostaly na částku 127,3 mld. korun.

Graf 2 Vývoj výdajů státu na cestovní ruch

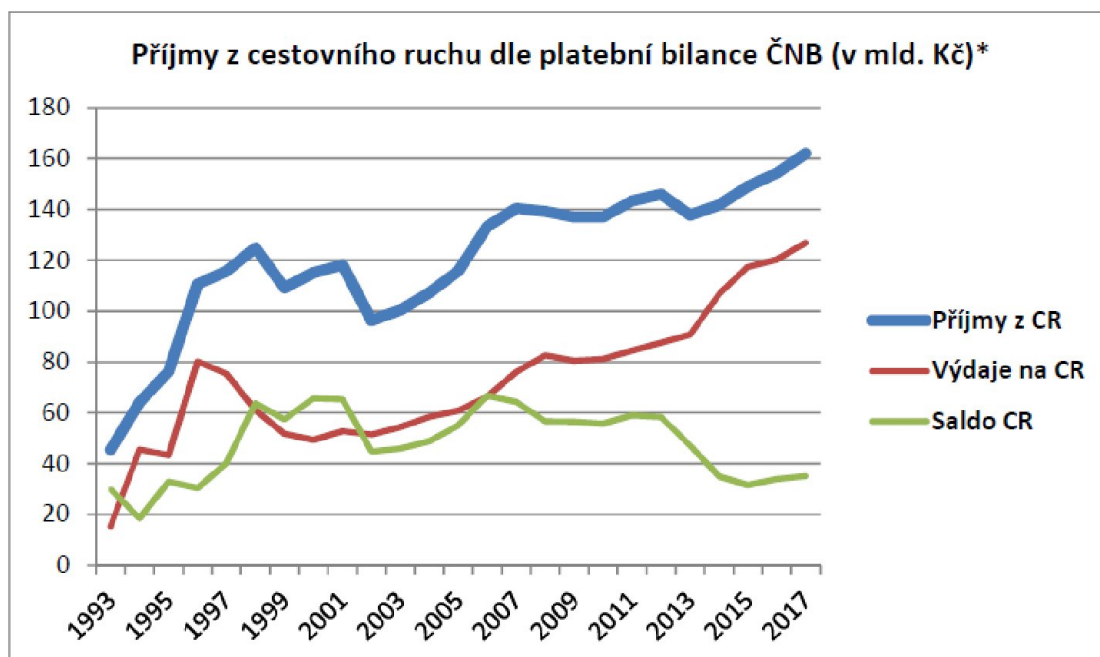

Zdroj: vlastní zpracování

Na přiloženém grafickém vyobrazení, které se věnuje vývoji výdajů státu na cestovní ruch za sledované období let 1993 až 2017, nám vyobrazuje, jaký byl reálný vývoj v oblasti výdajů. Je patrné, že od roku 1993, kdy došlo k osamostatnění České republiky, se začaly výdaje státu zvyšovat. Tento trend přetrvával až do roku 1996, kdy začalo docházet k postupnému poklesu výdajů, a to až do roku 2003, což představovalo celkový pokles výdajů na cestovní ruch 30 mld. korun. Budeme-li porovnávat příjmy z cestovního ruchu s výdaji, tak jednoznačně můžeme konstatovat, že oba dva tyto ukazatele mají rostoucí tendenci. Co se však týká národního hospodářství, tak jako pozitivní lze jistě hodnotit skutečnost, že z dlouhodobého hlediska jsou v oblasti cestovního ruchu příjmy výrazně vyšší, než je tomu v případě výdajů z cestovního ruchu. Na druhou stranu si musíme, také všimnout toho, že celková výše výdajů vynaložených na cestovní ruch se neustále přibližuje k celkovým příjmům pocházejícím z cestovního ruchu. Tento trend nastal s příchodem roku 2012, lze se tedy zamýšlet, jak bude tato situace pokračovat i do budoucna. Cestovní ruch představuje velice důležitou součást národního hospodářství České republiky, a ačkoliv i nadále pozvolně roste kvalita služeb, a i nadále dochází v oblasti infrastruktury ke zlepšování situace, tak neustále má cestovní

ruch v oblasti nabídky velký potenciál, který by mohl znamenat zvýšení příjmů z příjezdového, ale i domácího cestovního ruchu.

Graf 3 Příjmy z cestovního ruchu dle platební bilance ČNB v mld. Kč.

Zdroj: MMR, 2018

Na přiloženém grafickém vyobrazení můžeme názorně sledovat to, o čem jsme se již v rámci této kapitoly zmiňovali, a tedy, že příjmy z cestovního ruchu vykazují za sledované období od roku 1993 až 2017 rostoucí tendenci. Tento trend ovšem můžeme sledovat stejně tak i v případě výdajů z cestovního ruchu. Stejně tak názorně vidíme, jak se vzájemně tyto dvě křivky přibližují k sobě, ačkoliv i nadále jsou příjmy pocházející z cestovního ruchu mnohem vyšší, než je tomu v případě výdajů na cestovní ruch. V tomto znázornění můžeme také sledovat, jak se vyvíjelo saldo, tedy rozdíl mezi příjmy a výdaji z cestovního ruchu. V tomto případě již máme mnohem lepší přehled o rozdílu mezi těmito dvěma sledovanými veličinami. Vidíme, že již v roce 1994 došlo k situaci, kdy se příjmy a výdaje k sobě přiblížily velmi blízko, poté již následoval zvětšující

se rozdíl, který dosáhl svého vrcholu v roce 1998. Od té doby se jedná o poměrně setrvalý stav s občasnými výkyvy. Zlom nastal v roce 2012, kdy začal růst v oblasti příjmů z cestovního ruchu, ale stejně tak začalo docházet i k růstu v oblasti výdajů

pocházejících z cestovního ruchu. Nejnižšího rozdílu bylo dosaženo v roce 2015, kdy opět se začíná projevovat mírný vzestup příjmové strany. Pokud bychom predikovali, že klesající saldo bude mít klesající tendenci, jak tomu bylo doposud, tak by v budoucnu mohly výdaje překonat příjmy z cestovního ruchu. Velikost salda je značnou měrou ovlivněna kupní silou rezidentů a dále strukturou příjezdového cestovního ruchu.

Obrázek 2 Vnitřní spotřeba a saldo cestovního ruchu v České republice v letech 2003–2017

Zdroj: ČSÚ, 2019

Na přiloženém obrázku si můžeme názorně představit vše, co jsme doposud v této kapitole uvedli přehledně za sledované období let 2003 až 2017. Vidíme celkový vývoj příjezdového cestovního ruchu, který vykazuje rostoucí tendenci, ačkoliv i zde se projevilo jisté období, kdy byl zaznamenán určitý pokles. Významnou část cestovního ruchu tvoří také domácí cestovní ruch, který stejně jako v případě zahraničního cestovního ruchu vykazuje rostoucí hodnoty. Ovšem v porovnání s příjezdovým cestovním ruchem se jedná o mnohem nižší hodnoty. Pokud se ovšem podíváme, jak se Češi podílejí na výjezdovém cestovním ruchu, tak zde vidíme, že se jedná o poměrně menší podíl v porovnání s tím, jak zahraniční turisté navštěvují Českou republiku. Na druhou stranu lze říci, že saldo mezi příjezdovým a výjezdovým

cestovním ruchem se za sledované období zvýšilo o 10 mld. korun. Je zřejmé, že pro České turisty je stále více oblíbený domácí cestovní ruch než ten výjezdový. Lidé více utrácejí za domácí cestovní ruch, ačkoliv s ohledem na vývoj inflace je pochopitelné, že se částky investované do všech oblastí cestovního ruchu budou v čase neustále zvyšovat. V případě všech oblastí cestovního ruchu je patrný mírný vzestup v investovaných částkách, pouze v případě výjezdového cestovního ruchu se jedná dlouhodobě o setrvalý stav, který nevykazuje přílišné výkyvy v částkách.

4.3 Vliv příjmu z cestovního ruchu na celkový HDP v České republice

Všeobecně lze říct, že hrubý domácí produkt představuje soubor celkové konečné produkce v oblasti zboží a služeb, které byly na území České republiky vyrobeny za období jednoho roku. Stanovení podílu cestovního ruchu na hrubý domácí produkt v České republice provádí Český statistický úřad⁴⁰

Český statistický úřad využívá třech metod, kterými by měl podávat totožné výsledky. První z těchto metod je tzv. přidaná hodnota, která představuje nákup ubytování domácnostmi, hodnotu investic, které se opětovně vracejí do výroby, případně se může jednat o export služeb do cestovního ruchu. Další z využívaných metod je tzv. důchodová neboli nákladová metoda, která sleduje rozdělování hrubého domácího produktu. Poslední metodou je výdajová, též označovaná jako spotřební. Do této oblasti se řadí agregátní výdaje, jako jsou spotřeba domácností, investiční výdaje společností, nákupy vlády nebo čistý export. Pro cestovní ruch, jako takový to znamená nákup stravovacích služeb, zájezdy u cestovních kanceláří, stejně tak se může jednat o investice do výstavby hotelové infrastruktury, pořízení potravin do restaurace atd. Z pohledu cestovního ruchu je zkoumán dopad hrubého domácího produktu na cestovní ruch, ale stejně tak i naopak. Největší vliv na cestovní ruch z pohledu tvorby hrubého domácího produktu mají rozvoj dopravních technologií, informačních a komunikačních technologií, ale stejně tak rostoucí fond volného času, změny v oblasti způsobu života atd.⁴¹

⁴⁰ KRAFT, J., BEDNÁŘOVÁ, P., KOCOUREK, A. *Ekonomie I.*, 2013.

⁴¹ PALATKOVÁ, M., ZICHOVÁ, J. *Ekonomika turismu: turismus České republiky*. 2014.

Pro vyčíslení skutečného vlivu cestovního ruchu na ekonomiku státu se využívá tzv. Satelitní účet cestovního ruchu, jedná se o nástroj sloužící k vymezení podílu cestovního ruchu na hrubém domácím produktu. Základ tohoto systému je tvořen deseti vzájemně propojenými tabulkami na roční bázi, kdy k nejvýznamnějším makroekonomickým ukazatelům se řadí – hrubá přidaná hodnota cestovního ruchu, HDP cestovního ruchu, podíl cestovního ruchu na celkovém HDP České republiky a v neposlední řadě i počet zaměstnaných osob v cestovním ruchu.⁴²

Poznámka: Od roku 1999 je v České republice zřízen Satelitní účet cestovního ruchu, jehož zpracovatelem je Český statistický úřad. První výsledky byly zveřejněny v roce 2003. Český statistický úřad (ČSÚ) vydal 10. listopadu 2006 publikaci pod názvem „Satelitní účet cestovního ruchu České republiky 2003-2005“, kde byla zveřejněna významná část soustavy satelitního účtu cestovního ruchu České republiky v časové řadě 2003–2005.

Podíl cestovního ruchu na hrubém domácím produktu České republiky, vyjadřuje celkový dopad na ekonomiku státu ve formě přírůstku hodnot neboli přidané hodnoty, který vznikl působením výrobních faktorů v oblasti cestovního ruchu. Dále přímé dopady jsou vyjadřovány v devizových příjmech, tedy příjmech vygenerovaných ekonomikou z příjezdového cestovního ruchu. Toto představují výdaje zahraničních turistů včetně výletníků na území navštíveného státu, v našem případě tedy České republiky. Příjmy představují významný ukazatel výkonnosti cestovního ruchu. Nesledují se však pouze devizové příjmy pocházející z cestovního ruchu, ale stejně tak i devizové výdaje obyvatelstva včetně celkových výdajů obyvatel na cestovní ruch. Za předpokladu, kdy převažují devizové příjmy z cestovního ruchu nad devizovými výdaji, pak do České republiky přijíždí více zahraničních turistů, než vyjíždí Čechů do zahraničí, resp. zahraniční návštěvníci utratí v Česku mnohem více než Češi v zahraničí.⁴³

⁴² Satelitní účet cestovního ruchu ČR /TSA ČR/. *Mmr.cz* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019 [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: [https://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Cestovni-ruch/Statistiky-a-analyzy-\(1\)/Aktualni-casove-rady-statistiky-cestovniho-ruchu/Satelitni-ucet-cestovniho-ruchu-CR-TSA-CR](https://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Cestovni-ruch/Statistiky-a-analyzy-(1)/Aktualni-casove-rady-statistiky-cestovniho-ruchu/Satelitni-ucet-cestovniho-ruchu-CR-TSA-CR)

⁴³ BERÁNEK, J. a kol. *Ekonomika cestovního ruchu*. 2013.

Tabulka 5 Podíl cestovního ruchu na HDP České republiky

rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
HDP v mld. Kč)	26 000	28 141	29 871	32 257	35 389	36 926	36 295	37 788
Podíl cestovního ruchu na hrubém domácím produktu (v %)	3,5	3,6	3,3	3,1	2,9	2,8	2,9	2,7
rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
HDP v mld. Kč)	38 450	40 517	40 906	42 653	45 591	47 792	50 521	
Podíl cestovního ruchu na hrubém domácím produktu (v %)	2,7	2,7	2,9	2,8	2,8	2,9	2,9	

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů MMR

Cestovní ruch se díky neustále se zvyšujícímu přílivu zahraničních turistů, ale také i díky tomu, že občané České republiky více cestují v rámci tuzemských dovolených, tak rostou příjmy z tohoto odvětví, jak již zde zaznělo a tím pádem se tento příjem promítne

na hrubém domácím produktu České republiky. Výše uvedená tabulka se věnuje hrubému domácímu produktu České republiky od roku 2003 do roku 2017. v celkovém kontextu lze konstatovat, že cestovní ruch se v České republice podílí na hrubém domácím produktu v celkové výši okolo 3 %. Největší podíl na HDP Česka byl zaznamenán v roce 2003 a 2004, kdy se pohyboval podíl cestovního ruchu na HDP ve výši

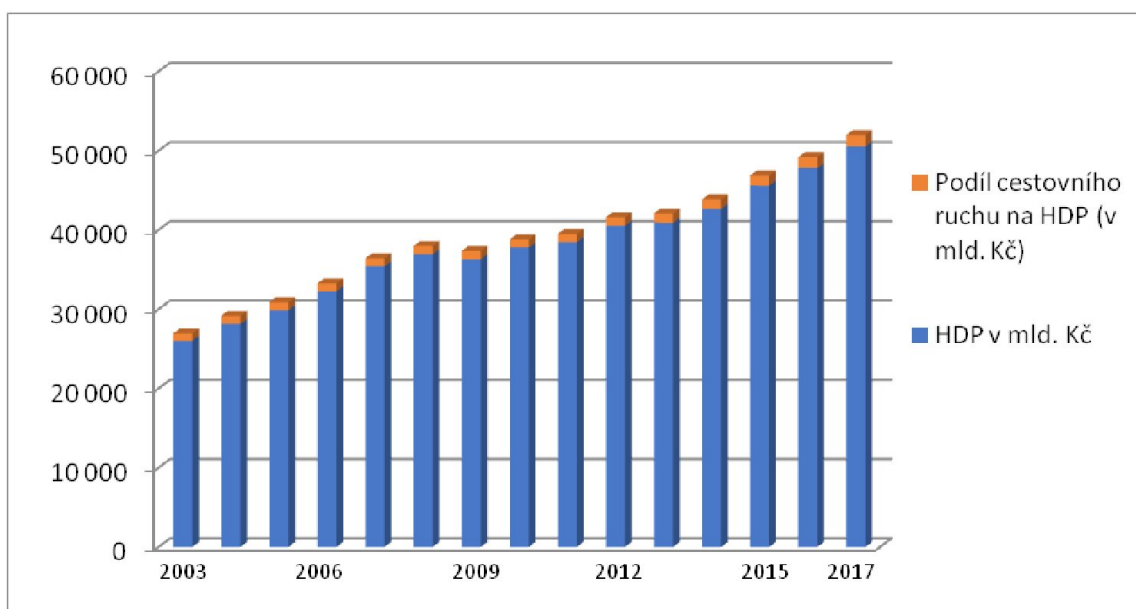
3,5 %

resp. 3,6 %, ačkoliv se jednalo o částku 26 mld. Kč resp. 28 141 mld. Kč. Naproti tomu z pohledu současného podílu cestovního ruchu je podíl na hrubém domácím produktu České republiky ve výši 2,9 %, ačkoliv bylo HDP v roce 2016 v celkové výši 47 792 mld. Kč a v roce 2017 bylo HDP 50 521 mld. Kč. Výsledky ekonomiky, tak jak se vyvíjeli v čase, měli za následek posílení postavení České republiky vůči Evropské unii, která měla podstatně menší růst ekonomiky. Ačkoliv je cestovní ruch významnou

oblastí

pro Českou republiku a každoročně z této oblasti plynou do rozpočtu Česka významné finanční prostředky, tak přesto je podíl na hrubém domácím produktu mnohem menší, než je tomu v jiných oblastech. Na druhou stranu je potřeba si uvědomit, co ještě Česká republika může turistům nabídnout a hlavně, kolik je schopna ještě turistů pojmout, aniž by docházelo k negativnímu dopadu cestovního ruchu na Českou republiku.

Graf 4 Podíl cestovního ruchu na HDP (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování dle údajů MMR

Jak již bylo uvedeno v předcházející části věnované tabulce, která představovala podíl cestovního ruchu na hrubý domácí produkt České republiky, tak nyní si můžeme na grafickém znázornění udělat mnohem lepší představu o tom, jakou součást tvoří hrubý domácí produkt. Jednak můžeme sledovat celkový vývoj hrubého domácího produktu České republiky v období let 2003 až 2017, kdy docházelo k postupnému zvyšování, kdy snad až na výjimku roku 2009, kde byl zaznamenán mírný pokles, byly stále rostoucí hodnoty. V tomto ohledu je však také velmi dobře patrné, jakým způsobem se podílí oblast cestovního ruchu na hrubém domácím produktu České republiky. Z tohoto pohledu se opravdu jedná o velmi malou část, což v průměru 3 % nejsou opravdu velmi mnoho. Na druhou stranu se musíme podívat na oblast cestovního ruchu z jiného pohledu,

kdy budeme sledovat podíl na vytváření pracovních pozic a zde vidíme výrazný přínos cestovního ruchu, neboť se jedná o velký zdroj pracovních míst.

Obrázek 3 Ekonomický význam cestovního ruchu

Zdroj: ČSÚ, 2019

Jak již zaznělo v rámci této práce několikrát, tak ekonomický význam cestovního ruchu pro Českou republiku je velice důležitý, neboť každým rokem do České republiky přijíždí stále větší množství turistů z celého světa. Jak můžeme sledovat na přiloženém obrázku vydaném Českým statistickým úřadem v roce 2019, tak v roce 2017 cestovní ruch vyprodukoval 328 mld. korun, přičemž celkový podíl na hrubém domácím produktu měl cestovní ruch 2,9 %. Z pohledu hrubé přidané hodnoty, kdy se jedná o rozdíl mezi celkovou produkcí zboží a služeb na jedné straně a spotřebou na straně druhé se jedná o 2,8 %.⁴⁴ Cestovní ruch je významným tvůrcem pracovních pozic, neboť dle údajů Českého statistického úřadu v této oblasti pracuje každý 22. Čech, což je jistě významné číslo. Celkově tak cestovní ruch vyprodukoval 236 tisíc pracovních

⁴⁴ KOŠŤÁKOVÁ, T. Rozdíl mezi HPH a HDP. *Statistikaamy.cz* [online]. Praha, 2018 [cit. 2019-12-11]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2016/03/rozdil-mezi-hph-a-hdp/>

míst, což představuje 4,5 % na celkové zaměstnanosti. V tomto ohledu je cestovní ruch specifickou oblastí, neboť celá řada pracovních míst je pouze sezónního charakteru, proto se také mění počet zaměstnaných v cestovním ruchu dle časového období. Zaměstnanců v cestovním ruchu najdeme 196 tisíc, kdy k těm nejvýznamnějším se jistě řadí oblasti, jako jsou hotely, restaurace, kde se jedná o celoroční zaměstnávání. No a dále zde máme nejrůznější pracovní pozice sezónního charakteru, jako jsou průvodcovské činnosti různá informační centra atd. Největším producentem pracovních pozic je zpracovatelský průmysl a dále velkoobchod a maloobchod., naopak v oblasti zemědělství, lesnictví, rybníkářství a těžbě je méně pracovních pozic, než je tomu v případě cestovního ruchu.

5 Výsledky provedené analýzy

Tato kapitola se věnovala vývoji cestovního ruchu v České republice od roku 1998 až do současnosti. Cestovní ruch v České republice prošel od roku 1993 celou řadou změn, kdy ty nejzásadnější byly započaty již v roce 89. Samotné statistiky týkající se příjmů a výdajů státu na cestovní ruch jsou pořizovány až od roku 1993.

V současné době se Česká republika řadí k zemím, které mají vysokou návštěvnost zahraničních turistů, ale stejně tak v důsledku dobré ekonomické situace, mnozí Čeští turisté cestují do zahraničí. Jako významné hledisko lze jistě označit, že příjmy pocházející z cestovního ruchu i nadále výrazně rostou a i přesto, že výdaje mají stejně tak rostoucí tendenci, tak pořád má Česká republika větší příjmy z cestovního ruchu, neboť stále přijíždí větší množství zahraničních turistů, než by vyjíždělo do zahraničí Českých turistů. V tomto ohledu se Češi výrazně podílejí i na domácím cestovním ruchu, jelikož velmi často dávají přednost domácí turistice, před tou zahraniční, což zapříčinila zejména obliba prodloužených víkendových pobytů, ale stejně tak má výrazný podíl na této skutečnosti i dobrá ekonomická situace u řady obyvatel České republiky, kdy jsou ochotni více cestovat a také více utrácet finanční prostředky. Současná ekonomická situace přispívá k tomu, že lidé mají k dispozici více finančních prostředků, které mohou investovat do cestovního ruchu, na druhou stranu v důsledku inflace dochází ke zvyšování cen, a tedy i růstu příjmů, ale i výdajů na cestovní ruch.

Jak jsme se měli možnost v průběhu této kapitoly také dozvědět, tak cestovní ruch se řadí k významnému zaměstnavateli, neboť se podílí 4,5 % na zaměstnanosti v České republice, a to jistě není málo. Některé oblasti cestovního ruchu nabízejí stále zaměstnání, jiné zase spíše jenom sezónní práce. Ovšem z celkového počtu osob, který se

podílí

na cestovním ruchu v České republice, je pochopitelné, že v případě jakéhokoliv výpadku, může toto mít výrazný dopad na cestovní ruch. S přílivem většího množství turistů do země, roste také poptávka po nových zaměstnancích. V současné době se však stává trochu problematickou otázkou růst mezd, kdy je neustále tlak na vyšší mzdy,

což zvyšuje náklady pro hotely, restaurace a další subjekty podílející se na cestovním ruchu.

Jak již bylo také uvedeno v rámci této kapitoly, tak cestovní ruch je oblastí, která velmi náchylná na celou řadu situací, které mohou negativním způsobem ovlivňovat jeho celkový vývoj. Výrazný vliv na vývoj cestovního ruchu v posledních letech mají situace, jako jsou teroristické útoky, ale i nejrůznější ekonomické výkyvy, které i v České republice ovlivnily vývoj příjezdového a výjezdového cestovního ruchu. Díky tomuto dochází k výraznému ovlivnění příjmů z cestovního ruchu, ačkoliv takováto situace nemusí mít vždy konečný dopad na vývoj domácího cestovního ruchu, tak zásadním způsobem ovlivňuje vývoj příjezdového cestovního ruchu, neboť zahraniční turisté mají potřebu zkracovat, případně úplně rušit své plánované zájezdy.

Dá se ovšem předpokládat, že cestovní ruch i do budoucna bude představovat významný příjem pro státní rozpočet a s ohledem na tvorbu pracovních pozic, se bude i nadále významně projevovat na HDP České republiky. Nesmíme totiž zapomínat na to, že počty turistů ze zahraničí se neustále zvyšují, což má velký vliv na příjezdový cestovní ruch, a tedy i příjem z této oblasti pocházející. Naopak u Českých turistů se projevuje v posledních letech i velmi často potřeba cestovat v rámci tuzemských destinací, což má velký vliv i na sezónní oblasti, jakými jsou nejrůznější hrady a zámky, kde se každoročně zvyšuje počet návštěvníků. Bude tedy záležet jenom na České republice a samotných poskytovatelích cestovního ruchu, zda i nadále budou schopni nabídnout nejen domácím, ale i zahraničním turistům dostatečně zajímavé zájezdy, které budou představovat pro stát příjem z cestovního ruchu. Mohlo by totiž dojít k situaci,

kdy turisté ztratí zájem o destinaci a tím by byla postižena celá řada oblastí a výrazně by se to mohlo projevit i na zaměstnanosti v zemi, což se již v minulosti také stalo.

6 Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo představení cestovního ruchu v České republice včetně jeho dopadů na ekonomiku státu. Dále bylo stanoveno několik dílčích cílů, které byly postupně zpracovávány. Cestovní ruch představuje pro Českou republiku významnou oblast, která ovlivňuje HDP. Jedná se o jednoho z největších tvůrců pracovních pozic v České republice po odvětví průmyslu. Ačkoliv se jedná o významného tvůrce domácí ekonomiky, tak také je potřeba mít neustále na paměti, že díky velkému množství osob, které cestovní ruch v České republice zaměstnává, tak také představuje jisté riziko, které by mohlo být spojováno s případným odlivem turistů, a tedy by již nebyla taková pracovní nabídka, jako je tomu v současné době. Jak jsme zjistili provedenou analýzou, tak příjmy z cestovního ruchu neustále převyšují výdaje, které musí stát na tuto oblast vynakládat, což představuje významné hledisko. Z tohoto pohledu se tedy jedná o velice dobrý ukazatel, neboť ve chvíli, kdy dojde k proměně postavení těchto dvou proměnných, tak nebude cestovní ruch představovat takový přínos pro zemi. V současné době však neustále dochází k rozvoji této oblasti a do země přijíždí stále větší počty turistů.

Ovšem z pohledu dílčích cílů stanovených v rámci této práce můžeme konstatovat, že ačkoliv cestovní ruch pro Českou republiku v současné době představuje významný přínos v oblasti ekonomiky a jeho působení na HDP státu, neboť se neustále zvyšuje počet cizinců, kteří do České republik přicestují. Tak se také cestovní ruch potýká s jistým problémem. Tímto problémem je soustředění turistů pouze do vybraných oblastí, které však pociťují větší míru zatížení než je tyto oblasti únosné. Naproti tomu je spousta regionů, které naopak trpí nedostatkem cestovního ruchu. V České republice najdeme i regiony, které nejsou turisty téměř vyhledávanými oblastmi. Takové regiony pak nemají možnost jednak čerpat ekonomické výhody z cestovního ruchu plynoucí, ale dále nemají ani takový potenciál ve vytváření pracovních pozic. V tomto ohledu je tedy nezbytné, aby docházelo ze strany státu k větší podpoře a to zejména v oblasti propagace, neboť hlavní město a některé další oblasti již trpí velkým přílivem turistů, ale najdeme i oblasti, které nemají téměř možnost čerpat výhody z cestovního ruchu plynoucí.

Cestovní ruch v časové ose, jak byla stanovena, prožívá významný vzestup, který bude mít i nadále rostoucí trend, pakliže se budou jednotlivé oblasti schopny přizpůsobit potřebám současných turistů. Na druhou stranu je potřeba mít neustále na paměti, že i přes neustálý růst, může dojít k období poklesu, které může mít výrazný dopad jednak na HDP, ale také na všechny oblasti, které jsou v České republice vázané na cestovní ruch. Lze jen velmi těžko predikovat, jaký bude další vývoj cestovního ruchu v České republice, ale z posledních údajů, které byly vydány Českým statistickým úřadem za rok 2019 je zřejmé, že opět došlo k navýšení počtu turistů, kteří navštívili Českou republiku. V důsledku těchto výsledků z roku 2019 je zřejmé, že toto mělo opět pozitivní dopady na HDP státu a stejně tak se zvýšila i zaměstnanost v odvětví cestovního ruchu, ačkoliv i zde dochází k významnému ovlivnění inflací a tedy požadavkem ze strany zaměstnanců na růst mezd, na který musí zaměstnavatelé reagovat.

Cestovní ruch je oblastí, která může být i v budoucnu pro Českou republiku přínosná a prozatím se jeví, že se bude cestovnímu ruchu i nadále dařit. Je však potřeba se více zabývat otázkou, jak správně rozložit cestovní ruch, aby nedocházelo k přetlaku turistů v jedné oblasti, a naopak jiné oblasti jsou cestovním ruchem téměř nedotčené. Z tohoto následně plyne chybějící ekonomický přínos. Ne každý region si totiž může dovolit investovat do propagace takové finanční prostředky, jako je tomu v případě oblastí, které jsou turisty vyhledávány. Česká republika má dobrý ekonomický potenciál v cestovním ruchu, jen je potřeba s ním i nadále dobře pracovat.

7 Seznam použitých zdrojů

- BERÁNEK, Jaromír a kol. *Ekonomika cestovního ruchu*. Praha: Mag Consulting, 2013. 296 s. ISBN 978-80-86724-46-1.
- GOELDNER, Charles R. and J. R. Brent RITCHIE. *Cestovní ruch: principy, příklady, trendy*. Brno: BizBooks, 2014. 545 s. ISBN 978-80-251-2595.
- KOTÍKOVÁ, Halina a Eva SCHWARTZHOFFOVÁ. *Cestovní ruch*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. 154 s. ISBN 978-80-244-5189-3.
- KOTÍKOVÁ, Halina. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu*. Praha: Grada Publishing, 2013. 208 s. ISBN 978-80-247-4603-6.
- KRAFT, Jiří, Pavla BEDNÁŘOVÁ a Aleš KOCOUREK. *Ekonomie I*. Vyd. 8., upr. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013. 215 s. ISBN 978-80-7372-998-1.
- LINDEROVÁ, Ivica. *Cestovní ruch: teoretická a právní východiska*. Praha: Idea Servis, 2015. 249 s. ISBN 978-80-85970-86-9.
- PALATKOVÁ, Monika a Jitka ZICHOVÁ. *Ekonomika turismu: turismus České republiky*. Praha: Grada Publishing, 2014. 2. vyd. 264 s. ISBN 978-80-247-3643-3.
- PALATKOVÁ, Monika. *Mezinárodní turismus: analýza pozice turismu ve světové ekonomice, změny mezinárodního turismu v důsledku globálních změn, evropská integrace a mezinárodní turismus*. Praha: Grada Publishing, 2014. 256 s. ISBN 978-80-247-4862-7.
- PLZÁKOVÁ, Lucie a Petr STUDNIČKA. *Řízení cestovního ruchu v České republice: minulost, současnost, budoucnost*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. 2. vyd. 204 s. ISBN 978-80-7478-593-1.
- RYGOVÁ, K., M. BURIAN a I. VAJČNEROVÁ. *Cestovní ruch: podnikatelské principy a příležitosti v praxi*. Praha: Grada Publishing, 2011. 213 s. ISBN 978-80-247-4039-3.
- ŠAUER, M., J. VYSTOUPIL a A. HOLEŠÍNSKÁ. *CESTOVNÍ RUCH*. Brno, 2015. Učební text. Masarykova univerzita.
- ŠIMKOVÁ, Eva. *Aktuální témata rozvoje venkovského cestovního ruchu v ČR*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2015. 126 s. ISBN 978-80-7435-624-7.

Internet zdroje:

Aktuální analýza cestovního ruchu České republiky v rámci Evropy a světa. <https://www.mmr.cz> [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2018 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/getattachment/38dcf411-4e5b-47e7-b1d7-c283654ab7b3/Analyza-cestovniho-ruchu-CR-v-ramci-Evropy-a-sveta.pdf.aspx?lang=cs-CZ&ext=.pdf>

Cestovní ruch přinesl předloni 292 miliard korun, turisté vytvořili téměř tři procenta HDP. <https://www.euro.cz/> [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://www.euro.cz/byznys/cestovni-ruch-prinesl-predloni-292-miliard-korun-turiste-vytvorili-temer-tri-procenta-hdp-1441743>

KAMENICKÝ, J a L. KUČERA. *Český statistický úřad* [online]. Praha, 2014 [cit. 2019-12-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/vybrane-aspekty-cestovniho-ruchu-ceske-republiky-1993-2014-qrlu8f4b5j>

KOŠTÁKOVÁ, T. Rozdíl mezi HPH a HDP. <https://www.statistikaamy.cz> [online]. Praha, 2018 [cit. 2019-12-11]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2016/03/rozdil-mezi-hph-a-hdp/>

Ministerstvo pro místní rozvoj. *Národní program podpory cestovního ruchu v regionech (2016–2020)* [online]. MMR [cit. 2019-10-14]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/Narodni-dotace/Cestovni-ruch/Narodni-program-podpory-cestovniho-ruchu-v-regione>

Satelitní účet cestovního ruchu ČR /TSA ČR/. <https://www.mmr.cz> [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2019 [cit. 2019-12-08]. Dostupné z: [https://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Cestovni-ruch/Statistiky-a-analyzy-\(1\)/Aktualni-casove-rady-statistiky-cestovniho-ruchu/Satelitni-ucet-cestovniho-ruchu-CR-TSA-CR](https://www.mmr.cz/cs/Ministerstvo/Cestovni-ruch/Statistiky-a-analyzy-(1)/Aktualni-casove-rady-statistiky-cestovniho-ruchu/Satelitni-ucet-cestovniho-ruchu-CR-TSA-CR)

Satelitní účet cestovního ruchu ČR. *Mmr.cz* [online]. [cit. 2019-10-14]. Dostupné z: https://mmr.cz/getmedia/a13d24a4-fe61-4a02-a30d-ab0b6738d701/12-TSA-hlavni-ukazatele-NH-a-CR_1.pdf

Satelitní účet cestovního ruchu. <https://www.czso.cz> [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-12-11]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/satelitni_ucet_cestovniho_ruchu

VOŠTA, M. Cestovní ruch v ekonomice EU se zaměřením na období hospodářské krize. *Současná Evropa 01/2012* [online]. Praha: CENTRUM EVROPSKÝCH STUDIÍ, 2012 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <https://www.vse.cz/se/93>

Vývoj cestovního ruchu a hotelnictví v ČR. [Http://www.edotace.cz](http://www.edotace.cz) [online]. Praha: Měsíčník EU aktualit, 2016 [cit. 2019-12-10]. Dostupné z: <http://www.edotace.cz/clanky/vyvoj-cestovniho-ruchu-a-hotelnictvi-v-cr>